Leto 1. štev. 5 Ljubljana, avgust — september 1958

gradisov vestnik

GLASILO KOLEKTIVA PODJETJA »GRADIS«

VEČ SAMOSTOJNOSTI OBRATNIM SVETOM

Komisija za delavsko in družbeno upravljanje pri republiškem sindikalnem svetu je imenovala začasno tričlansko komisijo, ki je proučila delovanje obratnih delavskih svetov Gradisa. Komisijo so sestavljali: Lojze Suc (član komisije Republiškega sveta), Jože Lorenčič, predsednik sindikalnega odbora Gradisa in Stane Ermenc, član sindikalnega sveta občine Ljubljana-Center.

Ugotovitve te komisije bodo zanimale slehernega našega člana, zato jih skoraj v celoti objavljamo, zlasti še, ker je za nas sila zanimivo, kako sodijo o našem delu drugi, ki imajo izkušnje iz dela obratnih svetov v drugih podjetjih. Prepričani pa smo, da bodo pripombe te komisije spodbudile razpravo o sistemu delovnega upravljanja pri nas ter tako pripomogle, da čimprej odpravimo vse, kar ga še zavira. V našem glasilu bomo z veseljem objavili vsak prispevek in vabimo vsakogar, da napiše, kaj misli o teh pripombah komisije in morda še sam kaj doda iz lastnih izkušenj.

Torej, kaj pravi komisija?

V 50. členu pravil podjetja so določena pooblastila obratnih delavskih svetov. Vse pa kaže, da so vsa vprašanja v zvezi z odločanjem o sredstvih precej odprta in o njih sklepa osrednji delavski svet. V eni izmed točk je osrednji delavski svet pooblaščen, da odredi del sklada skupne uporabe, s katerim naj bi razpolagali obratni delavski sveti. Vendar tega ni storil, ker je prevladalo mnenje, da bi obratni sveti slabo gospodarili. Le-ti so razpolagali le z določenim delom osebnega dohodka. Toda o tem več kasneje. Na gradbišču v Zalogu so prevzeli delavci pobudo za graditev stanovanjskega bloka. Prosili so centralo, naj jim dajo na razpolago vsaj tista sredstva, ki jih ustvari ta kolektiv. Prošnja je bila odbita. Če bi edinice prosto razpolagale n. pr. s sredstvi za gradnjo stanovanj, bi mogle še bolj mobilizirati delavce za gradnjo stanovanj.

Pravila podjetja torej omogočajo, da bi dal osrednji delavski svet obratnim več možnosti razpolaganja s sredstvi sklada skupne porabe. Vprašanje je sedaj, zakaj se osrednji delavski svet doslej ni poslužil te pravice.

Kako bo v bodoče deljen čisti dohodek podjetja?

V 41. členu tarifnega pravilnika je predviden način delitve osebnega dohodka nad plačami po tarifnem pravilniku. Po tem členu se ta sredstva dele tako, da se polovica predvidenega zneska razdeli vsem edinicam ne glede na finančni uspeh, druga polovica pa se razdeli tistim edinicam, ki so finančno uspešno zaključile poslovno dobo sorazmerno temu uspehu. Člani srednjega delavskega sveta, s katerimi je komisija govorila, so povedali, da se pripravlja sprememba tega člena tarifnega pravilnika. Kako pa so začasno uredili to vprašanje, niso mogli dobiti točnega odgovora.

Zdi se, da je problem v glavnem v tem, da finančni uspeh edinice ni vedno najobjektivnejše merilo za njeno gospodarjenje. Nekatere so namreč take, za katere bi lahko dejali, da so v monopolnem položaju do investitorja in je le-ta primoran plačati vsakršno ceno, medtem ko so dobili drugi tako delo, za katerega smo morali iti na licitacijo z zelo tesnimi kalkulacijami. Tako bi bile po ključu, kakršen je uveljavljen v tarifnem pravilniku, še posebej nagrajeni kolektivi tistih edinic z monopolnim položajem do investitorja, dasi si v primeru z drugimi ne prizadevajo tako za dobro organizacijo dela, za visoko storilnost itd. Tako se lahko zgodi, — in se dogaja — da dobe take še poseben del osebnega dohodka, čeprav delajo morda celo slabše kot v kateri izmed finančno slabše stoječih edinic.

Torej kako?

Obratni delavski svet ne more nositi odgovornosti za licitacije

V poročilu komisije je dobesedno zapisano tole:

»Dvotirnosti med osrednjimi in obratnimi delavskimi sveti ni opaziti. Osrednji svet vodi celotno gospodarsko politiko podjetja, obratni pa uresničujejo le tiste naloge, ki se tičejo njihovega obrata. Nadrejenost osrednjega delavskega sveta je opaziti v glavnem v tem, da nalaga edinicam določene obveznosti do investitorja in podobno. Pri tem pa se postavlja vprašanje, naj mar obratni delavski svet nosi odgovornost za negospodarske sklepe osrednjega delavskega sveta, ko n. pr. prevzame podjetje na licitaciji dela po znatno nižji ceni, kot pa kaže kalkulacija? V celoti gledano, je včasih taka licitacija za podjetje koristna, obrat pa ne more doseči takega finančnega uspeha, kakor bi ga lahko, če bi bile cene v mejah kalkulacije podjetja.«

Tako pravi komisija. Nedvomno je v njenih razglabljanjih veliko resnice. Morda bi ob tem vprašanju kazalo opozoriti na prakso drugih podjetij, ki imajo uveden sistem ekonomskih enot. V takih podjetjih obračunavajo storitve vsake izmed ekonomskih enot po planskih normativih in ne po realiziranih stroških. V teh podjetjih sta za oceno uspeha ekonomske enote odločilna dva elementa: planska cena in dejanska lastna cena. Morda bi kazalo ocenjevati uspeh posameznih naših edinic po tem, koliko bi stala dela po planskih normativih, po katerih sestavljamo naše kalkulacije, in te primerjati z dejansko nastalimi stroški. Tako bi odpadel glavni razlog, ki spravlja naše edinice v neenakopraven položaj, saj bi bila osnova za oceno za vse enaka: planski normativi.

Edinice naj bi imele tudi določen vpliv na nameščanje uslužbencev

Vse delavce in pomožne uslužbence sprejemajo v službo na gradbiščih oziroma v obratih. Vse tehnične in administrativne uslužbence pa nastavlja centrala, ugotavlja komisija. Te uslužbence razporeja potem centrala po potrebi na posamezna delovna mesta po obratih. Pri tem je značilno, da obratni delavski sveti oziroma upravni odbori edinic nimajo pravice sodelovati in soodločati pri namestitvi šefa obrata, opozarja komisija.

Prav gotovo je res, da v centrali najbolje poznajo zmožnosti tehničnega osebja, ki ga razporejajo na obrate. Nekdo je strokovnjak za nizke, drugi za visoke gradnje, nekomu bolj leži gradnja industrijskih objektov, drugemu stanovanjskih itd. To je edini, sicer zelo tehten razlog za to, da centrala odreja strokovnjake na gradbišča in v obrate. Vendar ne bi stvari bržčas nič škodilo, če bi prej dobila soglasje delavskih organov upravljanja edinice, kamor naj bi bil tak strokovnjak razporejen.

Mar ni tako?

Nekaj kritičnih pripomb na delo obratnih svetov in sindikata

Obratni delavski sveti sicer razpravljajo o gospodarjenju v svoji edinici, o delovni disciplini, tehničnih izboljšavah itd., vendar velikih bistvenih in važnih sklepov v zapisnikih njihovih zasedanj ni zaslediti. Skoraj na vsakem zasedanju razpravljajo med drugim o tarifnih vprašanjih in premijah. V tovarni cementnih izdelkov pravijo, da za njih gradbeno knjigovodstvo ni primerno in da zato ne morejo dobiti jasnega pregleda nad poslovanjem. V centralnih obratih pa menijo, da osebni dohodki še niso vezani na uspeh posameznih edinic oziroma delavnic.

Sicer pa pravi komisija, da kaj posebnega glede dela obratnih svetov ni opazila razen, da so premalo aktivni pri obravnavanju problemov svoje edinice. Vanje še ni v celoti prodrla zavest, da je delavski svet najvišji organ edinice; marsikje še vedno mislijo, da so le pomožni organ šefa edinice. Komisija sicer ne pravi, kdo je tisti, ki tako misli, ali šef ali delavski svet. Najbrž bo držalo prvo. Delavski svet bi bržkone že rad kaj samostojneje odločal, pa morda še n. povsem dorastel svojemu poslanstvu, ali pa šef še ni uvidel, da bi sam največ pridobil, če bi aktiviziral delavski svet in prek njega ves kolektiv za reševanje gospodarskih vprašanj edinice. O tem bi vedeli dosti povedati šefi tistih edinic, ki so spoznali družbeno moč delavskih organov upravljanja, ki jim delavski svet ni zgolj neka demokratična oblika, ki se je mora posluževati samo zaradi nekih splošnih družbenih norm, samo zato, da zadosti predpisom, ker je uzakonjeno, da mora v določeni zadevi sklepati delavski svet. Taki šefi žanjeno tudi dosti večje proizvodne uspehe in, kar je glavno, dosti laže delo imajo.

Nekaj pripomb je pa tudi na račun sindikata, saj je bila to komisija republiškega sindikalnega sveta. V večini primerov delavski sveti, pravi komisija, seznanjajo delavce s svojim delom tako, da izobešajo zapisnike zasedanj na oglasne deske. Dobro pripravljenih sestankov, na katerih bi obravnavali delo delavskega sveta, je malo. Pravijo, da se tudi delavci premalo zanimajo za gospodarstvo, razen za delitev dobička. To pomeni, da sindikalne podružnice še niso izkoristile vseh možnosti vzgojnega dela, da bi ves kolektiv mobilizirale za reševanje konkretnih gospodarskih vprašanj.

Zanemarjena pravica

Centralni delavski svet je dolžan razpravljati o vsaki vlogi, ki jo dobi od obratnega delavskega sveta. Te pravice pa se obratni sveti vse premalo poslužujejo. V veliki večini mislijo, da je dovolj, če o kaki stvari, o kateri naj bi razpravljal osrednji svet, govore na svojem zasedanju. Potem to zapišejo v zapisnik in ga pošljejo centrali. Tam pa — ali ga kdo prebere, ali pa tudi ne. Sindikalni odbor je ugotovil, da teh zapisnikov nihče podrobno ne proučuje, še manj da bi o njih poročal na zasedanju osrednjega delavskega sveta.

Knjigovodstvo je prekasno

Naj omenimo samo še eno pripombo komisije glede knjigovodstva. Ugotovili so, da je sedanji sistem centraliziranega knjigovodstva sicer gospodaren, da pa je za praktično gospodarjenje edinic skorajda neuporaben, ker dobe v edinicah podatke dosti prepozno, da bi mogli naglo reagirati.

Ta pripomba je res umestna. Ponekod niti ne zaupajo dosti podatkom, ki jih dobe iz centrale. Zato pa so si marsikje v edinicah uredili sicer sila enostavno, vendar zelo učinkovito »knjigovodstvo«, če ga moremo tako imenovati. Sproti ugotavljajo svoje stroške tako, da vedo, koliko jih posamezno delo stane. Za njih je to namreč sila važno ne samo zaradi evidence stroškov samih in zato, kako ed nica gospodarsko stoji, marveč še bolj zaradi investitorja, ko spreminja bodisi program, bodisi naroča drugačno izvedbo del in podobno. Vsekakor bi moralo postati knjigovodstvo dosti operativnejše, da lahko postreže gradbiščem sproti. Morda ne bi bilo napak, če bi osrednji delavski svet na enem izmed zasedanj posebej proučil to vprašanje, kaj se da in kaj se ne da dobiti iz knjigovodstva ter ga tako organizirati, da bi dohajalo življenje.

Odprtih je torej obilo problemov, o katerih se da dosti povedati. Prepričani smo, da ne bo ostalo samo pri ugotovitvah, ampak da nas bodo spodbudile k razpravi in seveda tudi k odpravljanju slabih strani v našem delu.

V. J.

V soboto 22. avgusta okrog ene ure popoldne si je predsednik republike Tito ogledal dela na našem odseku avtomobilske ceste v Krškem. Med drugimi sta tovariša Tita spremljala tudi podpredsednik zveznega izvršnega sveta tovariš Aleksander Ranković in predsednik izvršnega sveta LRS tovariš Miha Marinko. — Na sliki: šef gradbišča Jože Lipovec razlaga tovarišu Titu, kako potekajo dela.

Ne samo delitev dohodka temveč tudi, kako ga ustvarjamo

Polletni obračun je pred nami. V vseh podjetjih bodo razpravljali o njem in tudi pri nas. Marsikdo seveda misli, da je to priložnost za razpravo o delitvi denarja. Kdor misli samo na to, ta misli samo na današnji dan in na jutrišnjega pozabi. Še več, ta se sploh ne spomni na včerajšnji dan, na to, kako je včeraj delal, kako je delal napak, kako ne bi smel.

Razprava o polletnem obračunu, in ta se ne bi smela zožiti samo na delavski svet in upravni odbor, temveč bi morala biti stvar nas vseh, na vsakem gradbišču, na vsaki še tako majhni delovni enoti, je pravzaprav najboljša priložnost, da se pomenimo, kako smo gospodarili doslej. Pol leta, to je pravzaprav kratka doba. In vendar je polletje dolgo, marsikaj se lahko zgodi v šestih mesecih, marsikaj smo lahko napak delali in lahko bi delali bolje. Razen delitve dohodka, razen razprav, koliko denarja dodeliti sem in koliko tja, velja pomisliti tudi, ali smo izkoristili vse možnosti, da bi prigospodarili več.

O čem naj razpravljamo? Nekje na našem gradbišču sem videl cementno vrečo, vso raztrgano, odvrženo v kot. Ali ni to tudi denar? Ne samo eden, več dinarjev je to. Nekaj bi prihranili, če bi jo lepo razrezali in — prodali. Nekje sem videl, da so brez potrebe razžagali tramiček, drugod so bili raztreseni žeblji in nekje so žico, ki bi jo lahko še porabili, kar odvrgli. Ponekod so v skladiščih zalege materiala, ki ga ne potrebujemo, in za obratne kredite plačujemo obresti. Vse to so na videz malenkosti. Na videz samo. Toda vsaka takšna stvar, vsak žebelj, vsaka vrečа, kos lesa, odvržena žica je dinar, stotak, tisočak. Ali smo prav ravnali, če smo odvrgli stotak?

Ali se zavedamo, da je od nas vseh, od vsakega posameznika, od vratarja do zidarja, tesarja, tehnika, inženirja, od na videz najmanj pomembnega člana kolektiva, do tistega, ki ima največje odgovornosti, odvisno, koliko sredstev bomo prigospodarili, in šele potlej, ko smo jih prigospodarili, je pametno, da se pomenkujemo o delitvi. In tedaj, ko se pomenkujemo o delitvi, razmislimo, ali smo to, kar smo ustvarili z našimi žuljavimi rokami, prav razdelili. Nekdo bo zahteval: razdelimo vse za plače. Prav nič mu ne bo mar, da njegov sotovariš slabo stanuje, da se vozi od daleč. Takšnemu kratkovidnežu povejmo, da ni on sam vsega ustvaril, da so ustvarjali tudi drugi in da če stanuje on dobro, hočejo tudi drugi dobro stanovati.

Sicer pa, kaj bi še naštevali. Ravnajmo se po načelu: najprej skrbno prigospodarimo, potlej skrbno pretehtano delimo!

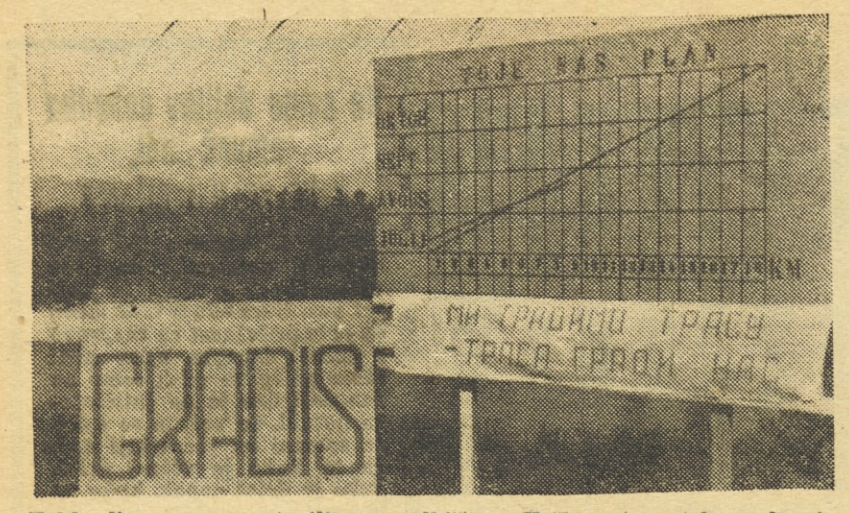

Takle diagram so postavili na gradbišču v Krškem trenutek preden je prišel tovariš Tito. Grafikon so že prej pripravili zato, da lahko številni obiskovalci vidijo, kako napreduje naše delo na tem odseku. Tisti dan, kot je videti iz grafikona, so bili precej nad planom in vse kaže, da bodo dogradili svoj odsek ceste precej pred Dnevom republike.

Pred novim pravilnikom o terenskih dodatkih

Osrednji delavski svet je sprejel na zadnjem zasedanju osnutek novega pravilnika o izplačevanju terenskega dodatka in ga dal s tem v razpravo. Novi pravilnik je bilo treba sprejeti, ker je izšla v 26. številki zveznega uradnega lista uredba, ki določa nekaj novih stvari glede izplačevanja tega dodatka. Določeno je namreč, kaj se sme plačati iz materialnih stroškov. Vse, kar prekoračuje v tej uredbi predvidene vsote, se plača iz osebnega dohodka podjetja.

Nove v predloženem osnutku so zlasti naslednje stvari:

V prvi vrsti so podrobneje razvrščeni delavci in uslužbenci v posamezne skupine. Tudi terenski dodatek je večji. V I. skupini so: šef gradbenega vodstva, tehnični pomočnik in šef gradbišča s 400—550 dinarjev terenskega dodatka.

V II. skupini so sektorski vodja velikega sektorja, 350 do 400 din, sektorski vodje majhnega sektorja ter inženirji s pooblastilom 300—350 dinarjev, komercialni šef 350—400 dinarjev, delovodja sektorja 300 do 400 din, delovodja objekta (brez strokovnih šol) 250—350 din, inženirji brez pooblastila 300 din, visokokvalificirani delavci 300 do 400 dinarjev.

V III. skupini so kvalificirani delavci in uslužbenci: gradbeni tehnik na gradb. vodstvu ali gradbišču, ki ne vodi sektorja 200—270 din, tehnik brez pooblastila 220 din, administrativni uslužbenec v rangu srednjega strokovnega uslužbenca 200 do 270 din, kvalificirani delavci 200 da 270 din.

Polkvalificirani delavci in uslužbenci so v IV. skupini. Ti naj bi imeli po 96 din terenskega dodatka. V peti skupini pa so pomožni uslužbenci in nekvalificirani delavci s po 64 din terenskega dodatka.

Od teh zneskov se plača še 10 % družbenega prispevka. Terenski dodatek se torej po tej uredbi ne prišteje k celotnemu osebnemu dohodku delavca ali uslužbenca, po katerem se odmerja družbeni prispevek po progresivni lestvici.

Delavski svet predlaga, da bi vsa gradbišča, vse sektorje, obrate in objekte razdelili v dve kategoriji. Oni v drugi kategoriji bi imeli za 20 % manjši terenski dodatek. Ti so po tem predlogu naslednji: gradbišče Koper, objekti v Celju, Žalcu, Šempetru, Mariboru, Rušah in v Kidričevem ter obrati: CO Maribor, Škofja Loka in Brežice. Poln terenski dodatek pa bi dobili na gradbiščih: Jesenice, Zalog, Ravne, Velika Loka in Krško, na sektorjih: Velenje, Šoštanj, Hrastnik, Cerškak, Kapela, Impol ter obrati: CO Ljubljana in Betonarna.

Novo v tem predlogu je še to, da je terenski dodatek enak za samce in poročene ter da do 4 km ne pripada. Prav tako ni pravice na terenski dodatek, če je organiziran prevoz na delovno mesto. Tisti delavec ali uslužbenec, ki stanuje v naselju z družino, dobi polovičen terenski dodatek. Takega dobi tudi tisti, ki stanuje 4—10 km od delovnega mesta. Če pa se vozi dlje kot 10 km, mu pripada 70 % terenskega dodatka.

Posebna točka pravilnika pravi takole: »Če delavec ne dela odrejenega nadurnega dela, ne dobi terenskega dodatka«. Ta točka je še sporna in bo bržčas kaj spremenjena ali pa bo točneje določeno, kaj je to »odrejeno nadurno delo«, ker to v tem členu ni jasno. Določila o zmanjšanju pravice na terenski dodatek, kadar nekdo neopravičeno izostane z dela, je isto kot v sedanjem pravilniku o terenskem dodatku.

To so glavna določila osnutka, o katerem bo razpravljal osrednji delavski svet na prvem prihodnjem zasedanju. Če bo kaj sprememb, bomo poročali v naslednji številki.

Delavski svet je na zadnjem zasedanju sklenil, da bodo te terenske dodatke izplačevali s 1. avgustom, čeprav bo pravilnik kasneje sprejet.

VSAK ŠESTI SE JE PONESREČIL

Podatki v prvem polletju letos v primerjavi z istim časom lani, kažejo neenakomerno dviganje in padanje nesreč in bolezni. Kje so vzroki, da je zdravstveno stanje delavcev v gradbeništvu takšno kot je? Ali premalo skrbimo za zdravje delavcev, jim nudimo premalo zaščite, posebno v mrzlih zimskih dneh, ali se delavci ne hranijo pravilno, ali ni pravilno urejena higienska služba na naših stavbiščih? Še marsikaj bi veljalo vprašati in na marsikaj odgovoriti. Toda danes se zaustavimo samo ob nekaterih vprašanjih.

Večji del nesreč lahko pripišemo nepravilno urejenim delovnim mestom in okolju. Marsikdo tudi lahkomiselno opravlja svoje naloge in marsikdaj se primeri nesreča, ker nekdo ne uporablja vseh tistih sredstev, ne upošteva vseh tistih predpisov, ki bi ga obvarovali pred nesrečo. Pogostokrat se dogodi, da ta ali oni zagodrnja ob nesreči, češ sam si kriv, zakaj se ni varoval. Takšni odgovori niso vselej utemeljeni. Dolžnost vsakega vodilnega uslužbenca, vsakega starejšega delavca je, da svojega sotovariša opozori na nevarnost, če se sam ne zna varovati. To je torej dolžnost starejših delavcev. Tisti pa, ki smo ga večkrat opozorili in teh opozoril ne upošteva, ter se obnaša pri delu tako, da se lahko primeri nesreča, je bolje, da zapusti delovno mesto, kajti s svojo lahkomiselnostjo škoduje sebi in drugim.

Lani 15 milijonov dopolnilnega prispevka

Naše podjetje je lani plačalo 15,701.289 dinarjev dopolnilnega prispevka za socialno zavarovanje in 8,452.737 dinarjev boleznin do sedem dni. Podjetje bi lahko plačalo manj prispevka, manj boleznin, če bi mi vsi skupaj bolj upoštevali higiensko-tehnične predpise. Toliko smo plačali, ker se je lani ponesrečil pri nas vsak šesti zaposleni.

Zato, da bi se položaj izboljšal, moramo upoštevati higiensko-tehnične predpise. To morajo predvsem upoštevati vodstva edinic in vztrajati, da jih vsak zaposleni uresničuje. Kaj pogostokrat namreč lahko opazimo vedno ene in iste napake, čeprav smo o njih že nič kolikokrat govorili. Opazimo jih zato, ker danes o tem govorimo, jutri pa na vse to pozabimo. Marsikdaj pa se dogodi, da pri manjših delih, pri delih, ki trajajo le kratek čas, sploh ne upoštevamo varnostnih predpisov. In dogodi se tudi, da varčujemo pri izdatkih za higiensko-tehnično zaščito dela. Prav tu je varčevanje škodljivo. Zaradi takšnega varčevanja moramo plačevati večji dopolnilni prispevek, zaradi tega naraščajo stroški za bolezenske izostanke.

Zato, da bi zdravstveno stanje zaposlenih izboljšali, moramo bolje urediti naša stavbišča. Doslej niso bile vse stvari v redu. Že pred začetkom dela naj bodo pravilno urejena stranišča, umivalnice, garderobe, jedilnice. Ne pozabimo na zdravo pitno vodo. Delavci namreč marsikdaj obole, ker pijejo vodo, ki je ne bi smeli. Če bomo mislili na vse te stvari in še na druge seveda, če jih bomo uresničevali, se bo zdravstveno stanje delavcev v gradbeništvu izboljšalo.

Ta ali oni trdi, da je gradbeni delavec bolan zato, ker je njegov standard nizek. Vendar pomislimo, da položaj gradbenega delavca ne bo spremenil nihče drug kot mi sami in to le z vztrajnim in načrtnim delom v okviru podjetja. Ko bomo doma izčrpali že vse možnosti, potlej bomo lahko zahtevali od pristojnih činiteljev, da store svojo dolžnost in dajo delavcu v gradbeništvu to, kar mu pripada.

Š.

Primerjava nesreč in bolezni v odstotkih za I. polletje

	Edinica	1957 nesreče	1957 bolezni	1957 skupaj	1958 nesreče	1958 bolezni	1958 skupaj	Povečanje	Zmanjšanje
1	Ljubljana	0,90	2,78	3,68	0,95	4,27	5,32	1,84	—
2	Zalog	1,06	2,39	3,45	0,85	3,40	4,25	0,80	—
3	Jesenice	0,58	5,96	6,54	1,53	3,22	4,75	—	1,79
4	Koper	1,41	3,61	5,02	0,70	7,84	8,54	3,52	—
5	Krško	1,08	5,73	6,81	0,45	5,45	5,90	—	0,91
6	Velika Loka	—	—	—	0,23	1,13	1,36	—	—
7	Celje	0,80	7,98	8,78	0,60	5,32	5,92	—	2,86
8	Maribor	0,75	5,05	5,80	1,10	4,64	5,74	—	0,06
9	Ravne	0,17	4,55	4,72	0,31	4,02	4,33	—	0,39
10	CO Maribor	0,32	2,10	2,42	0,84	3,55	4,39	1,97	—
11	CO Ljublj.	1,59	4,19	5,78	0,99	4,64	5,63	—	0,15
12	Betonarna	0,84	2,45	3,29	0,98	5,97	6,95	3,66	—
13	Titograd	—	—	—	0,30	3,68	3,98	—	—
14	Škofja Loka	0,66	6,01	6,67	0,51	4,97	5,48	—	1,19
15	Projekt. biro	—	3,63	3,63	—	1,43	1,43	—	2,20
16	Centrala	0,02	5,84	5,86	0,38	4,97	5,35	—	0,51
	Povprečje	0,83	4,83	5,66	0,82	4,63	5,45	—	0,21

Odgovor na dopis »Osebni odnosi v življenju kolektiva«

Dragi tovariš!

Uredniški odbor je prebral Vaš sestavek »Osebni odnosi v življenju kolektiva«. Prebral ga je s kritičnim očesom in sklenil, da ga ne bo objavil. Lotili ste se hvaležne teme, vendar ste se lotili neživljenjsko. O osebnih odnosih govorite zelo zelo nasploh. Omenjate določene slabosti, omenjate, da marsikdo izrablja demokracijo, toda o vsem tem ne poveste ničesar konkretnega, temveč govorite o vsem tem v frazah, ki nikomur ničesar ne povedo. Upamo, da se boste še zglasili s kakšnim sestavkom, vendar podprtim s konkretnimi podatki. Odkrita beseda veliko velja, frazarjenja pa nobeden ne mara.

O pravilniku podjetja so razpravljali člani Izvršnega odbora sindikalne podružnice v Veliki Loki

Na eni izmed zadnjih sej izvršnega odbora sindikalne podružnice gradbišča Velike Loke so člani razpravljali o osnutku pravilnika podjetja. Člani so izrekli na posamezne člene več pripomb.

Nadalje je izvršni odbor sindikata sklenil, da bo organiziral izlet z avtobusom prek Postojne v Ankaran in nazaj prek Opatije in Reke.

Poravnajte naročnino!

»Gradisov vestnik« izdaja delavski svet podjetja Gradis. Ureja ga uredniški odbor. Odgovorni urednik ing. Branko Pirih. — Tiska tiskarna »Toneta Tomšiča« v Ljubljani. — Izhaja mesečno.

DROBNE VESTI

Praznik šoferjev in avtomehanikov Gradisa

Tudi letos so šoferji in avtomehaniki Gradisa praznovali svoj stanovski praznik 12. julija, kot vsako leto.

Šoferji in avtomehaniki so se zbrali v sindikalni dvorani centrale v Bohoričevi ulici, ki je bila za ta dan lepo okrašena. V imenu republiškega odbora sta govorila predsednik Rudi Celar in član odbora Ivan Moder. V imenu podjetja pa je navzoče pozdravil Anton Martinšek.

Najbolj zaslužnim šoferjem — članom združenja so po uradnem delu proslave razdelili diplome za vestno in marljivo delo v poklicu. Od Gradisa so bili počaščeni z diplomo naslednji tovariši: **Vinko Irman, Franc Jerkič, Peter Slabe, Jože Sršen, Ernest Gregorič, Avgust Žontar in Alojzij Grmovšek.**

To priliko so porabili tudi za to, da so naglasili za potrebno po čimvečjem vključevanju šoferjev in avtomehanikov v stanovsko organizacijo, ki skrbi za strokovni dvig svojih članov.

Udeleženci proslave so se podali nato na Grad, kjer jim je bila prirejena prisrčna zabava.

Podobno so proslavljali tudi šoferji in avtomehaniki v Mariboru.

A. M.

Ruski gradbeniki v Ljubljani

Sredi avgusta so obiskali naše podjetje štirje ruski gradbeni strokovnjaki, in sicer: inženirji Novikov, Mihajlov, Vilkov in Krasilnikov. V Jugoslaviji so se mudili kot štipendisti Urada za tehnično pomoč. V našem podjetju so bili tri dni.

Naši inženirji so jim opisali delo in organizacijo podjetja ter jim razkazali obrat gradbenih polizdelkov in novih gradbenih materialov, prav tako pa tudi gradbišče Ljubljana. Med drugim so obiskali Litostroj, na Jesenicah pa so si ogledali naše gradbišče in Železarno. Podjetje jim je omogočilo ogled Postojnske jame in Bleda.

Letošnji dan šoferjev so tudi naši šoferji svečano proslavili. — Na sliki so člani našega kolektiva, ki so dobili posebne diplome.

SPREJEMEMO VAJENCE

Ugotavljamo, da je vajencev v našem podjetju dosti premalo. Zato bodo sedaj jemala vsa gradbišča nove vajence. Čim bodo uredili vprašanje nastanitve, bodo nove vajence sprejemali tudi Centralni obrati v Ljubljani.

Vabimo vse sinove naših delavcev, naj se prijavijo.

Tovariš Kardelj na avtomobilski cesti

Nedavno nas je nepričakovano obiskal visoki gost, podpredsednik Zveznega izvršnega sveta tovariš Edvard Kardelj. Ogledal si je gradbišče v Krškem ter se zanimal za potek dela. Direktorju investicijske grupe tovarišu ing. Cirilu Mravlji se je zelo laskavo izrazil o našem delu.

K.

V Rušah je ustanovljena mladinska organizacija

V delavskem naselju v Mariboru že dlje časa deluje mladinska organizacija, v kateri je včlanjenih 60 mladincev. Pred nedavnim pa so ustanovili mladinsko organizacijo tudi v Rušah, kjer je zaposlenih največ mladincev.

Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo 25 mladih delavcev. Na njem so izvolili vodstvo mladinske organizacije, sklenili pa so tudi, da si bodo prizadevali vključiti vanjo še ostale mladince, saj je na tem gradbišču zaposlenih okrog 60 mladih delavcev, zidarjev in vajencev.

V. V.

Obiskal nas je izvedenec OZN

V avgustu je obiskal naše podjetje izvedenec Organizac. združenih narodov g. Urville Hunt, distriktni inženir za vzdrževanje cest v Minnesoti. Bil je dvakrat na avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb ter pregledal naše centralne obrate v Ljubljani in tovarno gradbenih polizdelkov. Na konferenci v centrali je izrazil svoje priznanje nad vzornim redom v naših centralnih obratih in kvaliteto del na cesti.

Seminar v Mariboru

Že v začetku julija je sindikalna podružnica skupno z delavskim svetom priredila enodnevni seminar za vse člane delavskega sveta, izvršnega odbora podružnice in ostale funkcionarje. Proučevali so tarifno politiko, razdelitev skladov ter njihovo oblikovanje in zakon o delovnih razmerjih.

Predavatelje je poslal občinski sindikalni svet Maribor-Center. Predavali so zares nazorno, tako da je seminar dosegel svoj namen.

V. V.

Dne 9. julija 1958 so mrzli valovi Drave iztrgali iz naše srede

JOŽEFA RAKOVIČA

zidarskega vajenca

Mladega člana kolektiva bomo ohranili v lepem spominu

Gradbeno vodstvo Maribor

V Kapeli gradimo vinsko klet

Pred nedavnim smo odprli novo gradbišče v Kapeli, kjer bomo zgradili štirietažno vinsko klet. Ta gradnja je za nas nekaj novega, klet je namreč okrogla. V njej bodo lahko shranili 60 vagonov vina. Gradbena dela bodo stala 46.000.000 dinarjev, končana pa morajo biti do 1. oktobra letos. Kakor vsa ostala dela bomo tudi to nalogo v redu kvalitetno in pravočasno opravili.

Počitniški dan

Ankaran, sredi julija.

V Ljubljani se je tiste dni asfalt skorajda topil. In čeprav je bilo tako vroče, me je »mrazilo«, ko sem pomislil, kako se bom potil, preden bom prispel tja do hladnih valov ob ankaranski obali. Pogodil sem: V avtobusu smo se potili in lovili sapo. Če je zapihljal vetrič skozi priprta okna, se nam je zdelo, kot da nas je kdo predstavil v čisto drug kraj. In naj nam potlej kdo zameri, če smo izkoristili prvi hip in se zapodili v razmeroma hladne morske valove. Kje, boste vprašali. V Ankaranu. Ste že bili kdaj tam? Vsi najbrž ne. Nekateri pa le. In zadnji čas je vse več in več »kandidatov« za Ankaran, za Gradisov počitniški dom in za dopust ob morju.

No in vam, ki ne poznate tega tolikanj oboževanega kraja sredi vročih poletnih dni, ga predstavljamo. Morska obala z bujnim rastlinstvom, kakršna je pač povsod v našem severnem Primorju. Seveda obala in obala se razlikujeta kot dan in noč. Nekje so pridne roke obalo preuredile v mičen kraj, drugje pa je še puščoba, čeprav bi lahko privabljala z nekoliko truda nešteto naših ljudi in turistov iz daljnjih dežela. Naši člani kolektiva, kdo vse bi jih naštel, so v Ankaranu, nedaleč od tamkajšnje bolnišnice, uredili delček obale tako, da je v ponos vsemu koprskemu okraju.

Tlakovane poti so tam, lepo ograjene z betonskimi ograjami in sredi trat, stoje hišice: Tu je upravna zgradba, tam je jedilnica z lepo senčno verando, z malo dvoranico, kjer se zvečer zbirajo gledalci ob televizijskem sprejemniku, blizu so igrišča in... Da in strmo, strmo k morju, k hladnim morskim valovom lahko pridemo po stopnišču, ki so ga zgradile roke naših članov kolektiva.

Naj vam predstavim še tiste, ki skrbijo za lačne želodce, ki bde pozno v noč in zgodaj vstanejo, da imajo goste tu res počitnice. Letos je upravnik tamkajšnjega doma Pavle Sattler. Terezijo Kmetič velja uvrstiti kar takoj za njim, »glavna« je v kuhinji. Koga naj bi potlej uvrstili v naš spisek? Ančko, Marico, Danico, Magdo in Minko ali šoferja Jožeta? Težko se je odločiti. Vsakdo od teh po svoje prispeva svoj delež. Ta ima večje težave, drugi manjše. Ta vstane bolj zgodaj, drugi kasneje leže k počitku. No, mogoče še o težavah, željah vseh teh nekoliko pozneje.

***

Zvečerilo se je. Posedli smo se k mizam. Ostrmel sem. Dunajski zrezek, solata, fige. To je bila večerja. Si je kdo želel še kaj več? Sem ali tja kakšen izbirčnež morda. Toda kdo bi se oziral na izbirčneže. Vsi, s komer sem tisti večer govoril, vsi, ki so tisti večer prvič večerjali v domu, so bili zadovoljni. In potlej po večerji smo se razšli, vsak po svojih opravkih.

Nekaterim ni dala športna žilica miru in še ob luči so premetavali ping pong žogice. Drugi so se zazrli v slike, ki jim jih je pričarala televizija na mali televizijski ekran.

V Ankaranu je bilo zares prijetno. Precej smeha je bilo, ko se je kakšen debelušnež spustil po tejle drsalnici.

Tam za kuhinjskim obzidjem so se zbrale kuharice. Jože in nekaj gostov in v tih večer se je razlegla sprva tiha, potem pa vse glasnejša pesem. Takrat še niso motili nikogar. Nasprotno, ljudem, ki so pravkar legli k počitku, je dobro delo, ko se jim je skozi odprto okno prikradla na postelj pesem, lepa, domača.

Ne vem pravzaprav, ali je bila samo moja želja tolikšna ali želja drugih nič manjša, toda znašli smo se za omizjem: Zakrajšek iz litostrojskega gradbišča, Dimec iz gradbišča na Titovi 3, Rakef, ki je zapustil družbino v Litostroju, in Indof s Savske ceste. Kar takole nehote se je razpletel pomenek, ne o dopustu in ne o morju, ne o kopanju in o čemer koli drugem, kar bi človek pričakoval takole ob večernih urah, temveč — o delu, o problemih, da takole aktivistično povemo, kot smo že kar navajeni. In čudil sem se, da može nekaj časa ni prav nič motilo, ko so k njim prisedle žene, in so razpredali svoje mislil o delu, kot da so pravkar odvrgli iz rok kelo in si oprali roke, hrapave, razjedene od betona in apna.

Rakef je sprva tarnal, da manjka zidarjev. Manjka jih 70, 80, je dejal, kar v Ljubljani na ljubljanskem gradbenem vodstvu in nič manj tudi drugod. Od tega tarnanja, ki mu pravzaprav ne moremo reči tarnanje, saj zato, ker ni dovolj strokovnih delavcev, zidarjev, tesarjev in drugih, delajo drugi ure in ure delj, kot bi morali, se je pomenek »preselil« v internat šole v Litostroju. Tam so večinoma zaposleni vajenci. Rakef in še drugi jih poučujejo v strokovnem delu. Ne samo on, še marsikdo drug od članov omizja je pripomnil, da dandanašnja mladina vse premalo ceni znanje, ki si ga mora pridobiti za jutrišnji delovni dan.

»Pri nas imajo vajenci ugodne pogoje. Preskrbljeni so z obleko in čevlji, tudi nekaj denarja dobijo na roke in vendar marsikdo od njih vsega tega ne zna ceniti, ne ve, da moramo mi stari preklemano pljuniti v roke in kdaj pa kdaj, da tako rečemo, zategniti pas zato, da lahko privoščimo mladini tisto, kar ji gre.«

Tako je pripomnil nekdo.

In če k tej blagi kritiki pridenem še drugo misel, potlej bom povedal pravzaprav vse. Misel, ki je bila izrečena, je tale:

»Mi se zavedamo, da smo dolžni dati fantom vse svoje znanje, kolikor smo si ga pridobili. In če se zavedamo mi teh svojih dolžnosti, bi želeli, da se jih zavedajo tudi mlajši od nas. Če kdaj zahtevamo disciplino in red, je ne zahtevamo tjavendan, temveč jo zahtevamo zato, ker delo ne trpi zmede. Vse mora biti na svojem mestu, vsaka stvar prav čas opravljena, drugače...«

Dimec je podpiral glavo. In ko so bile izrečene te misli, je takole mimogrede dejal: »Še veste, ko smo se učili, kako smo mi delali?« Razlagal je. In kaj bi zapisoval njegovo razlago, saj je prenekateremu izmed nas še živo v spominu čas, ko smo mi trdo delali, da smo se naučili.

Polona pa je skrbela za red na kopališču.

Tale pomenek se mi ni zdel odveč, vendar me je zanimalo še nekaj:

»Kako pa starši, ali kdaj povprašajo, kako se učijo njihovi fantje in kakšni so?«

Odgovor ni bil preveč razveseljiv.

»Le malo je takšnih staršev, ki bi povprašali delavski svet — pismeno kako je z njihovim fantom, kako se uči. Mi bi želeli, da bi se vsakdo pozanimal, kako se njihov fant uči, kako živi.

Sonce, voda in zrak, tri prvine, ki se jih je vsak dopustnik v našem domu v Ankaranu lahko do sitega naužil.

***

No da ne bo kdo mislil, da smo se pomenkovali samo o »šolstvu«. Pomenkovali smo se tudi o drugih stvareh. Indof je razlagal, kako jih je čas prehitel. Pravzaprav ne čas, temveč... Na Savski so mislili graditi velike stavbe. »Teren« pa je bil premalo preiskan in delo se je ustavilo. Tedaj ko bo dež, ko bo moral delavec broditi ilovico, tedaj bo vse na nogah in najbolje bi bilo, da bi večnadstropna zgradba zrasla čez noč.

In Dimec je pravil, kako gradijo na Titovi. Tesar je. Tesarji pa imajo na tem gradbišču veliko dela in odgovornega. Gradijo namreč drugače kot so gradili doslej.

»Pa kaj bi vam pravil tu, kako gradimo in kaj delamo. Obiščite nas in sami boste videli.«

Obljubil sem.

***

Med našim pomenkom, ki je bil bolj »strokovne« narave, je prisedel še »gospodar« Pavle. Povprašal sem ga, kako je zadovoljen z gosti, koliko jih ima, koliko jih je že bilo.

»Osemdeset ležišč je v domu. Sedaj pa jih imamo kar sto, in ne samo sedaj. Tudi dvakrat poprej jih je bilo toliko. Nekaterim smo razprostrli na trate platnene hišice. Prav nič se ne pritožujejo.«

»In težave?«

»Solato vozimo iz Ljubljane. To je drago. Pa kaj hočeš, tu na Koprskem je ni. Malo čudno, ali ne?«

»In kako so gostje zadovoljni in vi z njimi? No vi, mislim vas vse, kolektiv doma.«

»Prav malo se jih pritožuje. Hrano pohvalijo, seveda nekaterim ni vse povšeči. Zdi pa se nam, da imajo doma siabše in da so včasih posamezniki le preveč izbirčni. Nekateri so tudi mislili, da lahko dolgo v noč »preizkušajo« svoje glasove, pa smo jim povedali, kar jim gre.«

Rakef je bil v komisiji, ki je dodločala, kdo in kdaj naj bi odšel na dopust v Ankaran. Za tisto izmeno sredi julija se jih je prijavilo kar 260. Komisija je imela precej preglavic, preden je sestavila vrstni red dopustnikov. Predvsem je upoštevala tiste, ki imajo otroke. Njim je zagotovila dopust med šolskimi počitnicami. Pred leti ni bilo tolikšnega zanimanja za Ankaran. Sedaj pa... Videti je, da bi bilo dvakrat tolikšno naselje še premajhno.

***

Še dekleta, ki vsak dan skrbe za lačne želodce, sem povprašal, kaj jih teži. Nobena ni kaj hudo potarnala, čeprav vsaka zgodaj vstane in kasno zapusti kuhinjske prostore. Le šofer Jože je imel skromno, skromno željo. Želel si je boljši avtomobil. In kaj si ga ne bi? Dvakrat mu je popustil volan. In jutre prej ko se je odpeljal v Koper po meso, je izgubil zadnje kolo. Vodstvo gradbišča na Koprskem mu je pomagalo. Vendar, kaj če bi se to primerilo vsak dan?

In še željo Kmetičeve naj zapišem. Rada bi imela bolj »mehanizirano« kuhinjo. Razumel sem jo. Sto gostov in včasih še več na dan, delovnih rok v kuhinji pa le nekaj, sto del, sto lačnih želodcev, ure od zajtrka do kosila in od kosila do večerje pa teko tako kot da bi jih kdo podil.

***

Precej dni je že minilo od tistega julijskega, ko sem bil v Ankaranu. Mogoče se je kaj spremenilo, mogoče je šofer Jože že dobil avto in Kmetičeva mikser... Od tistega dne pa je v Ankaranu preživelo dopust že nič koliko naših članov kolektiva, nič koliko njih si je tam nabralo moči za dan, ko so spet oblekli delovno obleko, prijeli v roke kramp in lopato, kelo, sekiro, ko so prenašali malterico, upravljali žerjav, računali v pisarnah sestavljali načrte, prevzemali nase odgovornost za veliko gradbišče.

P. D.

Meddržavna tekma

Madžarska : Jugoslavija

Sredi junija je bil v Ljubljani prijateljski kegljaški dvoboj med moškima in ženskima reprezentancama Madžarske in Jugoslavije. Tekma se je odigrala na našem štiristeznem kegljišču, ki odgovorja vsem predpisom.

V ženski reprezentanci so nastopile tri Zagrebčanke in tri Ljubljančanke — vse tri članice športnega kluba »Gradis«. V moški reprezentanci sta igrala dva Kranjčana, dva Zagrebčana in en Ljutomerčan ter eden iz Rakeka.

Tekma se je začela ob pol desetih dopoldne s pozdravom reprezentanc ter igranjem obeh himen. Nato se je začel dvoboj ženskih reprezentanc. Naša ekipa je podlegla z rezultatom 2398:2330 kegljev ali s povprečjem 399,6:388,3 keglja na tekmovalko. Najboljši rezultat dneva je s 411 keglji dosegla madžarska tekmovalka Sosova. V jugoslovanski reprezentanci je bila najboljša Baličeva iz Zagreba s 403 keglji, sledi ji Pirčeva (Gradis) s 401 kegljem, Erjavčeva s 395 keglji in Smrajčeva s 364 keglji sta zasedli četrto oziroma šesto mesto.

Moški reprezentanci sta se pomerili popoldne. Jugoslavija je zmagala z rezultatom 5261:5090 kegljev, ali z razliko 171 kegljev. Povprečje na posameznika je 876,8:848,3 keglja. Doseženi rezultati naše reprezentance je višji od svetovnega rekorda. Najboljši rezultat dneva je dosegel Starc iz Kranja z 900 keglji. Sledijo mu Pogelšek (Zagreb) 895, Hladnik (Zagreb) 877, Martelanc (Kranj) 864, Grom (Rakek) 863 in Steržaj (Ljutomer) 862 kegljev.

Pri celotni organizaciji je sodelovalo tudi nekaj naših članov. Tekmovanje se je vršilo v popolno zadovoljstvo tekmovalcev in občinstva, ki je zlasti popoldne napolnilo kegljišče do zadnjega kotička ter navdušeno spremljalo boj naših reprezentantov.

P. S.

V PULI SMO BILI PRVI

Kegljaška ekipa Gradisa je zasedla na kegljaškem turnirju v Puli 27. julija prvo mesto. Konkurenca je bila zelo močna, pa si je naša ekipa kljub temu priborila pokal v trajno last. Najboljši posameznik je bil Ludvik Mahnič, ki je podrl 835 kegljev. Tudi med posamezniki so zasedli Gradisovi kegljači prva tri mesta.

Važnejši sklepi delavskega sveta

● Delavski svet odobrava najem posojila v znesku din 140.218.000 din ob 20% lastni udeležbi za razširitev obrata poliz-delkov v Ljubljani.

● Uvaja se nadurno delo v izjemnih primerih, ki jih določa zakon. Tako delo odreja direktor. Začasno se deveto in deseto uro plačuje kot doslej iz sredstev čistega dohodka podjetja kot akontacijo. Ob zaključnem računu pa se ta akontacija poračuna s presežkom plač po tarifnem pravilniku tistim članom kolektiva, ki niso dosegli letnega števila delovnih ur. Ta sklep velja od 20. julija letos.

● Imenovali so posebno komisijo za razdelitev dvosobnih stanovanj (Alojz Capuder, Janko Košir, Alojz Bokan, Mirko Polak in Štibilj). Šest stanovanj pa se rezervira za tiste, ki delajo na gradbiščih, in nič ne kaže, da bi jim gradbišča lahko preskrbela stanovanje. Te dni bodo določali merila za določitev vrstnega reda upravičencev na stanovanja.

● Razpiše se delovno mesto sekretarja podjetja.

● Na svetovno razstavo v Bruselj gredo: ing. Jože Uršič, ing. Borut Maister, ing. Srečko Čvahte, ing. Stefan Mesarič in Anton Martinšek.

● Postavijo se naslednje komisije:

a) komisija za sestavo tarif. pravilnika: Kunej Peter, Gombovc, Zajšek Anton, Capuder Alojz, Polgar, Senider Ludvik, sekretar podjetja in Plemelj Janez.

b) Komisija za sestavo pravil podjetja: Rakef Franc, sekretar podjetja in Kunej Peter.

c) Komisija za sklepanje in odpovedovanje delovnih razmerij: Košir Janko, sekretar podjetja — za direkcijo ing. Pirih Branko — za edinice pa šef edinice.

d) Komisija za sestavo pravilnika o HTZ zaščiti: Skotic Janez, ing. Peteln Alfred, Vovk Anton.

e) Tarifna komisija za centralo podjetja: direktor podjetja, sekretar podjetja, člani upravnega odbora podjetja.

f) komisija za premije, Maccoratti Lado, ing. Treppo Lenard, Martinšek Anton.

g) Disciplinska komisija pri centrali podjetja: Bačer Albin, Košir Janko, Krašček Karol.

h) Komisija za investicije: Perne Jernej, Ravnikar Iko, Praprotnik Berto, Štibilj in Janžekovič Lado.

● Delavski svet podjetja sklene, da se znesek din 16.673.921, ki ga je delavski svet podjetja l. 1954 odobril iz bivšega sklada za samostojno razpolaganje v sklad za posojila delavcem in uslužbencem podjetja za gradnjo stanovanjskih hiš, prenese na kreditni sklad za gradnjo stanovanjskih hiš pri Občinskem ljudskem odboru Ljubljana-center. Sredstva se prenesejo s pogojem, da uprava podjetja sklene s kreditnim skladom posebno pogodbo, po kateri se bo kreditni sklad zavezal, da bo iz sredstev, ki jih bo Gradis prenesel na kreditni sklad, odobril posojila le onim delavcem in uslužbencem podjetja, ki jim bo posojilo odobril upravni odbor podjetja.

● Delavski svet odobrava spremenjeni program investicij iz amort. fonda, in to:

1 os z ležaji za krožno žago	70.000
1 prevozna tekalamit mazalica	110.000
5 kadunj za beton 6600 l	650.000
2 Ohm metra	52.000
1 merilec ozemljitve ZKI	37.200
54 varilnih miz	900.000
38 razdelilnih omaric	2 055.000
odsevalne naprave	1 820.000
1 telefonska centrala s telefoni	1.240.000
1 gasilska črpalka	300.000
1 elektromotor 1.4 KW	20.000
50 japanerjev	3.000.000
2 poltovorna avtomobila Fiat 614 B	7.000.000
1 UTA črpalka	1.500.000
5 kontrolnih ur za čuvanje	500.000
6 stiskalnic za furnir	333.216

DOBOJE S PASE

Naš tehnični direktor inž. Jože Uršič, direktor inž. Hugo Kržan, spredaj je projektant avtomobilske ceste inž Miloš Kraigher, zraven šef gradbišča Jože Lipovec in predsednik obratnega delavskega sveta Marijan Primožić.

Priprava cestišča za betoniranje.

Albin Kralj in Ivan Duh sta med najpridnejšimi v betonarni. Na dan izpraznita povprečno po 1200 vreč cementa.

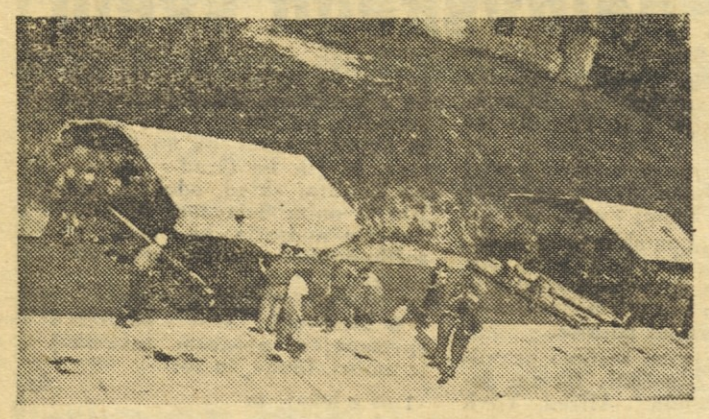

Delo s finišerjem (zgoraj). Ob robu cestišča grade pas iz betona (spodaj). Zidarja Avgust Ferko in Ivan Sintič skrbita, da bo cesta gladka in ravna. Po 12 ur na dan na kolenih ni lahko delo (spodaj desno).

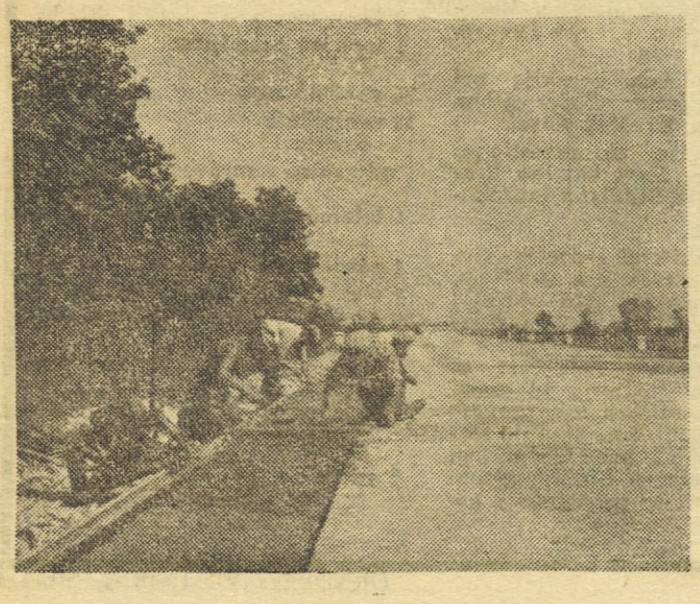

Kazalec na brzinomeru se je že pomaknil čez devetdeset. Kaže jih že sto, sto deset, sto dvajset kilometrov na uro... Marijan pritiska »na gas«. Če bi bil šef gradbišča Jože Lipovec zraven, bi najbrž ne storil tega. Sicer pa vsak šofer rad pokaže, kaj zna in kaj zmore njegov stroj. No, saj niso taki samo šoferji! Res, njegova »Campagnola« kar dobro vleče.

»Če nama poči sprednja guma, še oporoke ne bo treba pisati.«

Oporoka! Le kdo bi mislil nanjo! Tisti, ki nič nima, ne misli na oporoko. Mora Marijan pač dosti zaslužiti.

»Takole okrog petindvajset tisoč dinarjev na mesec«, de Marijan. »Hm, drugi zaslužijo še dosti več. Tudi čez trideset tisoč z nadurami in terenskim dodatkom.«

Ni malo! Toda za ta denar je treba prekleto trdo delati od zore do mraka. Delo samo priganja. Vsa organizacija dela je tako urejena, da noben člen v njeni verigi ne sme manjkati ali zaostajati.

»Zato sem pa zjutraj prvi na nogah in grem zvečer zadnji spat, pa naj bo petek ali svetek. Ne pomnim več, kdaj sem bil nazadnje prost. Da, na Bledu sem bil ono nedeljo. To je tudi vse, odkar smo letos začeli graditi to cesto. Šef pa že dva meseca ni bil doma...«

Požirala sva kilometre po odseku ceste, ki ga je Gradis dogradil lani. Od Smednika do Čateža je je 16 kilometrov. Elegantna betonska plošča se vije v klanec proti Čatežu. Ob robovih je približno tričetrt metra širok pas rdečega betona. Na odseku, ki ga grade letos, bo ta pas najbrž za polovico ožji.

Pri Čatežu se začne že nov, 3.800 m dolg odsek, kjer je naše podjetje že dokončalo spodnji ustroj. Premetati in prepeljati je bilo treba 115 tisoč kubikov zemlje in še 25 tisoč kubikov humusa povrh. Vse to delo so opravili od aprila do konca junija. Ta čas je pri delih na tem odseku delalo približno po 900 mladincev v vsaki izmeni.

To je bila velika preskušnja organizacijskih sposobnosti in mehanizacije. Pomagali so si s po dvema bagerjema, skreperjema, nakladačema, štirimi buldožerji in z okrog 15 težkimi tovornjaki ter enim kompresorjem. Preden pa so sploh začeli delati, so morali gradbišče pripraviti, zgraditi tri mostove, pet barak in pet skladišč, pisarne, odpreti stranski odvzem itd. Vrednost vseh pripravljalnih del znaša 17 milijonov dinarjev. Opravljena pa so bila v rekordnem času — komaj v desetih dneh, od 20. do 31. marca.

In vse te stroje so morali spraviti čez dva mostova pri Brežicah. Strojni tehnik — »Vinta« mu pravijo, je dokazal, da je res prava »vinta«.

Tridesettonski bager je bilo treba spraviti čez most, ki po predpisih ne bi zdržal niti tretjine te teže.

»Odmontirajmo žlico in vse manjše dele, ki se dajo odviti; Nekaj lažji bo že.«

Mehaniki so hiteli, da je vse teklo od njih. Kot da bi že pri tem tekmovali z mostom, kdo bo koga: mi most ali bo most nas.

Koliko truda je stalo, še preden so ga sploh spravili do mostu! Čez Brežice pelje asfaltirana cesta. Če bi z bagrom peljal po njej, bi vso razril. Po tleh so položili plohe in bager je počasi napredoval, meter za metrom. Za njim so plohe pobrali in jih spet polagali predenj.

Delali so ponoči, podnevi bi preveč ovirali promet. Končno so le prišli z bagrom do mostu.

Če se most podre... Kako boš dobil bager iz vode? In kdaj? In kakšen bo?

Kar bo, pa bo.

»Gremo!«

Most bi zdržal deset ton, bager jih ima trideset...

Tovariš Tito se je zanimal kako napredujejo dela.

Bager se počasi premakne z mesta. Leze na most. Bagerist je hladnokrven. Če bo začelo kaj škripati, bo že pravi čas odskočil. Celo kožo bi med tem kupom železja težko odnesel...

»Vinto« stiska pri srcu. On je odgovoren, če bo kaj narobe.

Motor buči. Ušesa so do skrajnosti napeta, da bi v tem hrupu ujela ječanje mostu.

Pol bagra je že na mostu. Vse gre srečno. Zdaj je zlezel ves nanj. Kaj bo, ko bo na sredini?

Vsi so nestrpni.

Most se trese, maje, stoka — toda zdrži.

Minute so neskončne, kot da se je čas ustavil.

Je že na sredi mostu! O, ko bi smel sedaj pognati s polno hitrostjo... Ko bi nenadoma dobil krila...

Bagerist gleda v temnozeleno vodo. Leno teče pod mostom, kot da bi se ji nikamor ne mudilo in kot bi govorila: kar lezi, saj mi ne uideš...

Pa so ji ušli. Z bagrom vred.

Most je zdržal.

Vsega tega ne veš, niti ne moreš vedeti, ko se voziš po gladki betonski plošči.

To je prava bitka s stihijo in s časom.

Mladina je obljubila Titu, da bo avtomobilska cesta gotova do dneva republike. Kratek, zelo kratek je ta rok za zgraditev 77 kilometrov najmodernejše avtomobilske ceste z nič koliko nadvozi, podvozi, mostovi, viadukti, s kilometri betonskih plošč, asfaltiranih odsekov, z neštetimi globokimi useki, ki jih je bilo treba izkopati, nasuti nasipe...

Kolektiv Gradisa se zaveda velike odgovornosti, ki jo je prevzel nase do mladine, do Tita, do vse naše skupnosti. Ne, zavoljo nas je lahko cesta dograjena v predvidenem roku. Mi ne poznamo besede »nemogoče«.

Bitka za čas.

Bilo je neke sobote v avgustu. Ura je kazala dve popoldne.

V pisarni zazvoni telefon: »Separacija se je ustavila! Neko kolo v menjalniku se je potrlo.«

Separacija se je ustavila! Če ne bo kmalu stekla, bo zmanjkalo gramoza, ne bodo mogli mešati betona in vse bo obstalo. Zmogljivost separacije pa je preračunana le na majhno rezervo.

Brž na Campagnolo in na Otočec. Takrat je Marijan najbrž pritisnil pedal za plin čisto do deske, ne da bi šef kaj pripomnil. Morda na Otočcu vedo, kdo je napravil separacijo. Morda imajo celo kakšen rezervni del.

Separacijo so napravili v Strojnih tovarnah v Trbovljah.

Torej brž v Trbovlje.

In čas, včasih zaveznik, se je spremenil v sovražnika.

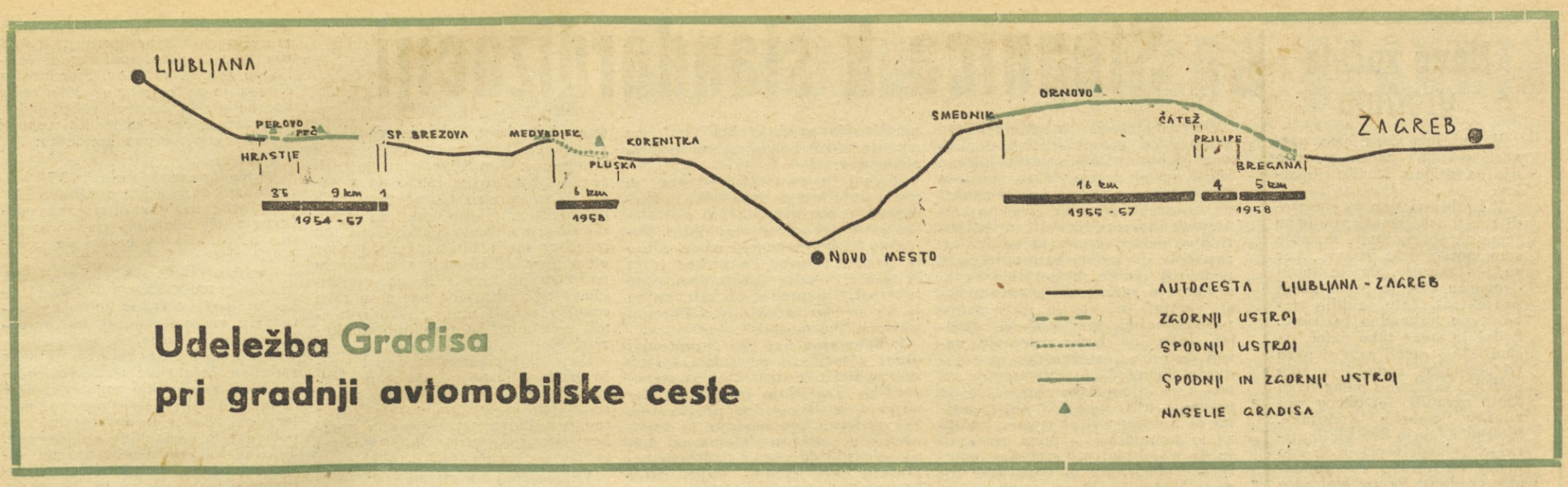

Udeležba Gradisa pri gradnji avtomobilske ceste

Ob sedmih zvečer so bili že v Trbovljah.

»Kje bi dobili obratnega inženirja.«

Sobota zvečer je, kje boš ob takem času našel človeka!

»Ga ni. Na izlet so šli. Menda nekam proti Trojanam.«

Vrag si ga vedi, kod naj iščejo.

Našli so ga v neki lovski koči nad Trojanami. Prijazno jih je sprejel in se nemudoma odpravil. Ob dveh ponoči so bili že v Trbovljah, dopoldne so dobili kolo, ga čez dan montirali in v ponedeljek je separacija spet tekla...

Delo zavoljo tega ni zastalo niti za minuto. Vzdržale so rezerve.

Ko je tovariš Lipovec pripovedoval zgodbo o tem nočnem lovu, ni niti slutil, da se je prav tisti trenutek ono kolo spet polomilo.

K sreči tokrat ni bila sobota.

Prehitela sva kamion, naložen z betonsko-mešanico. Pokrita je z mokro žakljevino, da se po poti ne posuši. Tistega dne so vozili kakih dvanajst kilometrov daleč od betonarne. Hitrost kamiona je predpisana: po betonski cesti največ 60, po makadamski pa največ 35 kilometrov na uro. Če je vožnja hitrejša, se kamion premočno trese in debelejši gramoz sede na dno.

Od betonarne do Mokric potrebuje kamion približno pol ure. V betonarni zapišejo vsako številko odhajajočega kamiona. To sporoče po telefonu na trasо Mirku Kodriču. On pa zapiše čas prihoda kamiona in čas odhoda iz betonarne. Kontrola sodi k organizaciji dela, da bi se kamion po poti kje ne zadržal in bi se mešanica ne pokvarila.

Sploh je betonarna sila občutljiv živec proizvodnje. Ta ne sme zatajiti. V gramoznici pri Drnovem stoji cela tovarna. Njen »direktor« je ing. Franc Zavrlan.

Zlobni jeziki pripovedujejo, da je že sestavil osnutek časopisnega oglasa, s katerim išče šoferja za svoje motorno kolo. Sam se ne more več voziti, češ da mu je Ljudska milica nenehno za petami in mu tako ne nudi priložnosti, da bi se pripravil na šoferski izpit. Iz tega govoričenja veje najbrž le črna zavist. Nekateri drugi, prav tako zlobni jeziki — kako grd je ta svet — opletajo, da išče tako zdravilo, ki bi kot lurdski čudež na mah pozdravilo vse rane, praske in buške od padcev. Nemara bi bilo bolje, če bi si zavistneži oblekli babja krila, jezike pa oprali z vodo prečiščevanja...

V kolektivu, ki živi tako odmaknjen od mestnega hrupa, bi bil pač presneto dolgčas, če ne bi imeli zdaj tega, zdaj onega »v paci«. Maja meseca je bil največja senzacija tisti, ki je hodil v največji vročini v kožuhu in z rokavicami na rokah. Meteorologi so namerili 32 stopinj v senci. »Ja, veste, pihne sapica in se človek prehladi. Zato se principialno dobro oblečen,« je odgovarjal.

Iz betonarne gre vsak dan od 250 do 300 kubičnih metrov betonske mešanice. Za zgornji ustroj napravijo mešanico iz porfirja in peska, za spodnji ustroj pa napravijo mešanico iz presejanega gramoza in mivke.

Tu delajo Ivan Martinčič na buldožerju, Ljubo Milič in Marijan Kuli pri ročnih električnih skreperjih, strojnik, Ivan Jerič, električar Egon Štrukelj, Jože Mikavc pri trakovih, Jože Hajdinjak in Viktor Mihalič na nakladačih, Martin Lončar in Ivan Brnčič na tehtnicah, Ivanka Lončar, Kristina Ančemer in Anica Štefanič pri vozičkih, Ivan Duh in Albin Kralj dozirata cement, Silvo Kelher in Štefan Goman vodita betonske mešalce in še vrsto drugih v labratoriju, skladišču cementa itd.

»Težave? Da, za cement je bila zadnje čase bolj trda,« je pripovedoval Franc Bezlaj, predsednik upravnega odbora gradbišča. »Manjkalo ga ravno ni, le čisto svežega so nam poslali iz cementarne v Podsusedu. Takega pa ne moremo uporabiti. Star mora biti najmanj štirinajst dni.«

Nimamo drugega, so odgovarjali iz cementarne. Vse gre sproti.

Šef gradbišča se je nemudoma odpeljal v Podsused.

»Z direktorjem bi rad govoril.«

»Se ne splača, on vam tako ne more pomagati.«

Ni se dal ugnati v kozji rog. Cement mora dobiti, pa če se svet podre. Delo na avtomobilski cesti ne sme zastati. Končno je bolj zgrda kot zlepa prodrl do direktorjeve pisarne. Ta pa o vsem tem ni nič vedel. Seveda imajo cement. Poln silos, skoraj 1000 ton imajo zrelega na zalogi. Lahko ga dobe, kolikor ga hočejo.

Stvar je bila urejena. Le neki tič je ob polnem silosu špekuliral s ceno ali kaj...

Tistih 3.827 metrov odseka, na katerem so naši zgradili tudi spodnji ustroj, je že zabetoniranih. Desna polovica cestišča je bila pokrita z mokrim žaganjem, da se beton ne bi prenaglo posušil in razpokal. Od tod dalje pa so že betonirali desno polovico cestišča proti Bregani na hrvaški meji. Do 21. avgusta je bilo zabetoniranih 46,5 % odseka. Zabetonirali so 600 metrov več ceste, kot je predvideno po planu. In to je bil dvainpetdeseti koledarski dan dela. Do 29. novembra jih je bilo še natanko sto z nedeljami in prazniki vred. Koliko bo delovnih dni, je težko prerokovati, kdo bi vedel, če jim bo jesen prizanesla z dežjem. Prav nobene bojazni ni, da bi plana ne izpolnili. Najbrž bodo morali prevzeti še nekaj kilometrov.

Na odseku med Čatežem in Prilipami stoji ob levi strani ceste mlaj. Veje so že suhe in tudi živopisane papirnate trakove je spral dež, kolikor jih ni odnesel veter.

Metri betona in ta mlaj so ostali kot spomin na deveti avgust 1958.

V delovni knjigi gradbišča je za tisti dan napisano: »Dne 9. avgusta zabetonirano 372 metrov cestišča. Dosežen je nov jugoslovanski rekord...«

Pobudo za »akcijo« je dal šef gradbišča Jože Lipovec. Dan prej je bil le kratek posvet delovodij. »Naš lanski rekord znaša 354 metrov, ga bomo letos potolkli?«

Bo šlo, samo da kje ne zastane. Vsak pri svojem delu naj skrbi, da ne bo zastoja. Betonarna naj začne ob štirih zjutraj, na trasi naj bodo pripravljeni ob pol petih. Delali bomo, dokler se bo kaj videlo.

»Samo tole,« je naročal šef, »kvaliteta del ne sme biti nič slabša. Da ne bomo potem betona razkopavali.«

Tega niti ni bilo treba posebej naglašati, saj vsak sam prav dobro ve, da bi od takega rekorda ne imeli prav nič.

Mladinci so vest o naskoku na rekord navdušeno sprejeli. Obljubili so, da bo in da bodo ob pravem času na delovnem mestu.

Ni se še dobro zdanilo, ko so bili že vsi na nogah. V betonarni je šlo kot namazano. Začeli so, kakor je bilo dogovorjeno. Prvi kamioni so že odpeljali betonsko mešanico. Na trasi so jih že čakali pri strojih. Štirje mladinci in strojnik Miha Prah na razdelilcu, Jože Madžar na finišerju in zidarji Ivan Arh, Martin Luzar, Ivan Sintič, Jože Butolin, Ivan Šoštarič, Avgust Ferko, Ivan Mavčec in še vrsta mladincev. Spredaj pa je vodil Franc Pehan svojo skupino, ki je pripravljala tirnice, valjala pesek, polagala papir in pritrjevala diletacije. Ti so morali še najbolj hiteti, da jih betonerji ne bi ujeli.

»Sicer pa ni bilo nič posebnega,« pripoveduje delovodja Ferdo Kališnik. »Delali smo normalno, le za reden dovoz betonske mešanice so bolj poskrbeli. Stroja ne moreš prehiteti. Imeli pa smo srečo, da ves dan ni bilo niti enega defekta.«

Tako se je rodil nov jugoslovanski rekord.

Od tistega dne niso v delovno knjigo nikdar zapisali manj kot 300 metrov, seveda, če ni bilo dežja.

»Da, da, s cesto moramo pohiteti,« je dejal vodja finišerja Jože Madžar. Zdaj v glavnem ni težav, le grlo je v tej vročini večkrat suho. Hitim pa še zato, ker bi rad ujel jesensko tombolo. Spomladi sem čakal na Fiat 600, pa ga je neki študent odpeljal. Mi bomo s svojim odsekom do takrat že gotovi, le drugim bomo morali še pomagati...«

»Brez naših strojnikov v delavnici bi tudi rekorda ne bilo. Vodi jih Maks Padovnik. Za uro sploh ne vpraša. Izučen je za kovača, pa prime za vsako delo. Zdaj je varilec, potlej vodovodni inštalater, kar hočete. Za vsako delo zna prijeti in iznajdljivo premaga s svojo skupino nešteto težav, na katere naleti v takile terenski delavnici. Z njim delata še Jože Bremc in Pero Živoder, ki za svojim mojstrom prav nič ne zaostajata. Ko že vsi spe, so oni dostikrat še na nogah, da bi bili stroji čimprej popravljeni.« Tako meni o njih šef gradbišča.

Tam, pri tri sto dvainsedemdesetem metru stoji še danes mlaj. Morda bodo postavili kdaj namesto njega tablo s spominskim napisom. O, ni dvoma. Še bodo padali rekordi. Toda ta rekord je bil postavljen pri gradnji ceste bratstva in enotnosti. Tak pa je en sam.

Novica se je bliskovito razširila vzdolž vse avtomobilske ceste. Jutri nas bo obiskal tovariš Tito.

Skupine mladincev in mladink so čistile že dograjene odseke ceste, drugi so krasili in urejali naselja. Z Otočca pa se je vsak čas pripeljal kdo na posvet.

»Ti ga boš sprejel in mu razkazal gradbišče. Uredite tako, da bo betonska mešanica tu, kajti po prihodu bo cesta zaprta. Prišli bodo po trasi, po isti poti bodo šli tudi nazaj...« In še kup podrobnosti, ki jih ob takih priložnostih ne manjka. Niso pozabili tudi naročiti, naj si šef zaveže kravato in naj se »gala« obleče.

Tistega večera je šel šef pozno spat. Premisliti je moral ves načrt, kako bo naslednjega dne urejen promet s kamioni, da bo proizvodnja nemoteno tekla, da se ne bi zgodilo, da bi cesto zaprli prav takrat, ko na gradbišču ne bi bilo nobenega kamiona z betonsko mešanico, kje bo treba razpostaviti telefone...

Naslednjega jutra je deževalo. Nebo je bilo čez in čez prepreženo s težkimi oblaki. Še tega se je manjkalo! Zdaj niso vedeli, če bo sploh prišel. Če bo močno deževalo, niti betonirati ne bodo mogli. Same preglavice.

Okrog sedme ure se je šef prikazal na gradbišču, ko je zjutraj v pisarni še sporočil delovodjem točen razpored. Sprejeli so ga z veselim smehom. Šef pa s kravato! Takega še niso videli. No, dež ni preveč nagajal, tako so lahko nemoteno betonirali. Čez čas se je še zvedrilo.

Na razdelilnem stroju plapola velika rdeča zastava. Mladinci so okrasili finišer z zastavicami, tisti iz popoldanske izmene so se razvrstili ob cestišču. V tla ob cestišču so zabili diagram proizvodnje, ki so ga imeli že prej pripravljenega. »Ljudje vedno sprašujejo, kako je s planom, pa sem dal narisati diagram.« Ob diagram so postavili tablo z velikim napisom »Gradis«. No, ta se je podrla prav takrat, ko je prišel tovariš Tito mimo.

Strojniki so skrbno čistili stroje. Še tamle je malo umazano in še tamle. Še čevlje so si oprali. Zidarji so se pokrili z novimi bleščeče belimi kapami.

Vse je pripravljeno.

»Že gredo!«

Dolga kolona avtomobilov se je ustavila pred gradbiščem. Prihajajo, vmes tovariš Tito. Predstavijo mu šefa gradbišča tov. Lipovca. Zraven je visoko spremstvo: tovariš Aleksander Rankovič, Miha Marinko, komandant mladinskih brigad Mića Novković, predsednik LMJ Mika Tripalo, direktor investicijske grupe ing. Ciril Mravlja in drugi.

Vsak je hotel videti tovariša Tita. Potlej pa brž k delu. Imeli so srečo. Nekaj minut prej sta pripeljala dva kamiona betonsko mešanico, trije pa so bili pripravljeni na izogibališču. Vse po načrtu.

Šef gradbišča je predsedniku Titu podrobno pojasnjeval potek dela. Kasneje je pripovedoval, da mu je trikrat mimogrede omenil Gradis, nakar mu je Tito odgovoril: »Pa jest, poznajem to preduzeće!«

Ni minilo niti deset minut in kolona je bila že mimo.

Videli smo tovariša Tita.

Kamioni so spet prihajali in odhajali, stroji so peli svojo pesem, pesem zmage na cesti bratstva in enotnosti, v kateri je zabetoniranih toliko žuljev naših ljudi. Ta cesta bo še poznim rodovom pričala o družnem boju mladine in Gradisovcev za našo skupno srečo.

V. J.

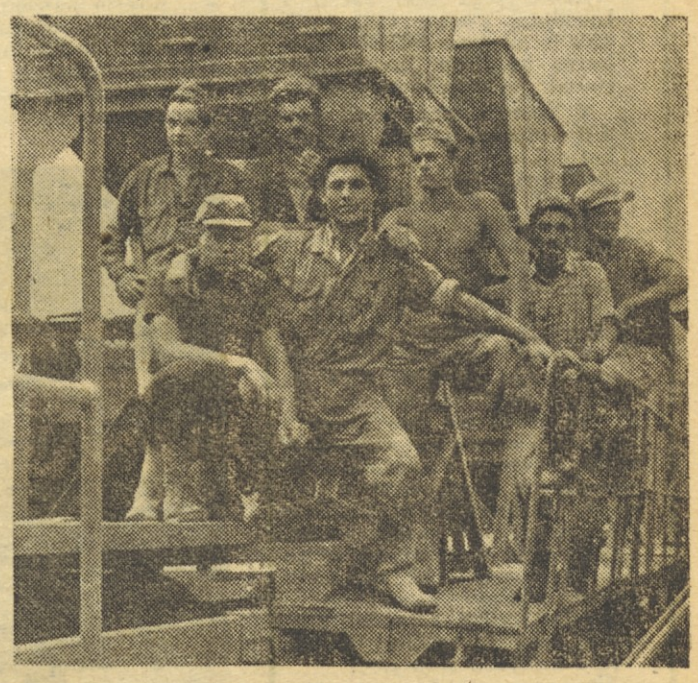

Kelhar, Brnčič, Lončar, Tomše in mladinci, ki delajo v betonarni.

Pogled na separacijo v Drnovem. Da delo nemoteno teče poskrbita strojnik Jerič in električar Štrukelj.

»Delamo...« pravi predsednik sindikalne podružnice. — Desno zgoraj je Marijan Kuli ob ročnem skreperju. — Spodaj: »Vozimo po 26 metrov na uro«, se pohvali finišerist Jože Madžar. — In desno spodaj je Marijan, da je šofer ni treba posebej zapisati.

Novo začete gradnje

V zadnjem času smo prevzeli oziroma začeli z gradnjo na večjem številu objektov.

V Ljubljani smo že spomladi začeli izkopavati gradbene jame za pet stolpnic. Pozneje smo morali delo ustaviti, ker se je izkazalo, da je teren drugačen, kot je predvideval projektant. Zato je bilo treba teren naknadno raziskati. Sedaj je stvar tako daleč, da smo lahko začeli graditi prve tri stolpnice. Temelji so zelo globoki, saj bomo poleg dveh kleti zgradili še okrog pet metrov globoke vodnjake. Stolpnice imajo dve kleti, pritličje, 14 nadstropij in še eno etažo na terasi. Predračunska vrednost za tri stolpnice znaša 217 milijonov dinarjev.

Razen tega smo začeli v Ljubljani graditi tudi zorilnice in naravne sušilnice opekarne na Brdu. Investicijski znesek je 27 milijonov din.

V Velenju smo začeli graditi stolpnice po istih načrtih, kot v Ljubljani (74 milijonov dinarjev). Razen tega smo prevzeli še dva 56-stanovanjska bloka v skupni vrednosti 182 milijonov dinarjev.

V Šoštanju smo začeli z gradnjo glavnega obratnega poslopja druge faze termoelektrarne Šoštanj.

V Kopru smo izlicitirali tri stanovanjske stolpiče za 81 milijonov dinarjev.

Na Jesenicah smo prevzeli gradnjo poslovno stanovanjske stavbe s proračunom 96 milijonov dinarjev.

V Mariboru so začeta dela na preureditvi vinske kleti (59 milijonov dinarjev) in na Avto-karoseriji (47 milijonov dinarjev).

V Hrastniku smo začeli graditi novi tovarniški dimnik (15,2 milijona dinarjev).

Na avtomobilski cesti v Veliki Loki smo začeli graditi robne pasove in nadvoze, kar prvotno ni bilo predvideno (48 milijonov dinarjev).

Na avtomobilski cesti v Krškem pa vse kaže, da bomo primorani prevzeti še nekaj kilometrov betonskega cestišča. To bi sicer moralo graditi neko podjetje iz Beograda, ki pa je preveč v zaostanku, da bi moglo plan do roka izpolniti.

Stopnica k standardizaciji

Standardizacija v gradbeništvu zahteva od projektantskih organizacij in proizvajalcev gradbenih del hitrih in predvsem dobro premišljenih posegov, ki ne smejo sloneti na zastarelih metodah in slepo prenesenih inozemskih oblikah. Ni potrebno vedno in povsod odklanjati zastarele ali inozemske (predrage in podobno) oblike, ki se dajo in ki se morajo zaradi svoje enostavnosti vpeljati pri nas in jih z dobro premišljenimi spremembami izdelati tako, da bodo ustrezale našim potrebam, možnostim in standardu. Vemo, da je v tem oziru pri nas v zadnjem času storjenega že precej, vendar ne toliko kot je nujno in kolikor pričakujemo. Vzroki za to so različni — eden osnovnih je, da projektanti ne poznajo materialov, elementov in kapacitete tovrstnih obratov. Drugi vzrok je preslab vpliv samih izvajalcev na tržišče. Kaj in kakšno nalogo ima pri tem »Gradis«, ali točno: Obrat gradbenih polizdelkov in novih gradbenih materialov. Kje in s čim lahko naš obrat bistveno vpliva na hitrejšo standardizacijo, ustalitev cen, ekonomičnejšo gradnjo kot tudi na iskanje novih boljših materialov in elementov.

Razvoj in nastanek obrata je znan. Iz tovarne gradbenih polizdelkov in novih gradbenih materialov je nastal »Gradisov« obrat. Potrebno bi bilo usmeriti proizvodnjo in pričeti iznova. Ta proces traja še danes, vendar lahko ugotovimo razveseljiv napredek ob katerem pa se ne smemo zadovoljiti. Poznani sta nam dve možnosti:

1. Betonarna naj bo proizvodni obrat s težiščem na izdelavi vseh vrst montažnih elementov za stanovanjsko izgradnjo in industrijske objekte, z določenim programom, zagotovljeno proizvodnjo in zagotovljenim tržiščem. Zajema naj delno stransko dejavnost (izdelava betonskih cevi, raznih plošč, ritter klešč itd.) kakor tudi delo na terenu pri prednapetih konstrukcijah.

2. Betonarna naj bo cementninarski obrat z neustaljeno proizvodnjo brez načrtnega dela na obrtniški osnovi. Naravno je, da je osvojena prva rešitev, ki že kaže zelo ugodne rezultate. Realna osnova za to je v tem, da obrat deluje v sklopu »Gradisa«. Celotno podjetje mora stremeti k čim cenejši in hitrejši gradnji za kar pa lahko da v veliki meri osnovo Obrat gradbenih polizdelkov. Nujno je, da gradi »Gradis« z našimi izdelki. Cena teh izdelkov mora biti nižja od cene elementov dobljenih v sorodnem podjetju ali izdelanih na gradbišču. Sledi: izgrajene enote so tako cenejše zaradi industrijsko izdelanih elementov in zato tudi konkurenčne.

Da bi dosegli pocenitev in hitrejšo gradnjo je nujno, da se projektanti do potankosti seznanijo s proizvodnimi možnostmi obrata kakor tudi z najnovejšimi dosežki v gradbeništvu s katerimi lahko obrat močno poseže na tržišče.

Vprašujemo se ali so le-ti (projektanti) dovolj seznanjeni z gradbeno industrijsko proizvodnjo in ali že obstoja v okviru »Gradisa« močna vez med projektanti, tehničnim vodstvom, gradbišči in obratom? Delno lahko odgovorimo pritrdilno. Potrebno se je resneje seznaniti s proizvodnimi težavami obrata in odpraviti neuravnovešenost cen določenim proizvodom.

S planirano proizvodnjo, izdelovanjem elementov na zalogo je mogoče ustvariti zelo ugodne pogoje za padec cen elementom, ki se pri nestalni proizvodnji občutno spreminjajo zaradi nesigurnosti vlaganja investicij kot tudi zaradi ostalih že znanih vzrokov. Storilnost v obratu je za približno 20% večja kot na gradbišču (pri večini izdelkov) zaradi česar so izdelki cenejši kljub zelo visokemu količniku:

Primer:
količnik na plače v obratu 3,3,
količnik na plače na gradbišču 2,6.

Delovna ura kvalificiranega delavca z isto tarifno postavko je pri nas n. pr. din 100 enako na gradbišču.

Razlika: Obrat 100 × 3,3 = din330, gradbišče 100 × 2,6 = din 260, razliko 70 dinarjev pri uri mora v obratu kriti večja storilnost, kar se dejansko tudi dogaja.

Opažamo lahko celo to, da se v zadnjem času cene izdelkom nižajo. Potrebno bi bilo zagotoviti med drugim tudi nižje dobavne cene materialom s katerimi obrat stalno razpolaga t. j. cement, železo, les ipd. Tako bi bili izenačeni z drugimi industrijskimi obrati, ki dobivajo surovinske materiale po nižjih cenah, kot jih dobivajo ostali potrošniki. To sicer ni bistveno, vendar že lahko vpliva na nižje proizvodne stroške.

Investicije, ki jih bo vložilo letos in v prihodnjem letu naše podjetje z lastnimi sredstvi in najemom investicijskega posojila v skupni vrednosti približno 197 milij. zahtevajo od celotnega podjetja in od posameznikov veliko odgovornost. Povečanje po razširitvi je razvidno iz naslednje tabele v primerjavi z letom 1957:

	1957	Po razširitvi
1. armirani betonski stropni nos.	1.200	2.560
2. prejnapeti bet. str. nos.		2.500
3. vacum. bet. drogovi in nos.	700	1.500
4. arm. betonski stenski elementi		4.000
5. prejnapeti žel. pragovi	1.350	4.850
6. zidni votlaki	67	6.750
7. stropna polnila	560	9.000
8. Zidni votlaki več. form.		7.860
9. Betonske cevi	700	2.810
10. Prane plošče	700	1.080
11. Stebrički in robniki + Ritter kl.	246	1.750
12. »Schunde« dimne cevi	76	
13. Kabelski bloki	72	
SKUPAJ:	5.523	44.808

Iz tabele je razvidno, da je količinsko povečanje več kot 8-kratno. Po razširitvi bo znašala letna realizacija nad 400 milij. kar terja organizirano delo in dobro povezavo med obratom, tehničnim vodstvom podjetja, gradbišči in v veliki meri s projektanti. Da se odpravi velika ovira, ki obstaja zaradi pomanjkanja poznavanja naših izdelkov bo kmalu izšel začasni prospekt. Želimo, da bi se najprej projektanti dobro seznanili z našimi izdelki, ker bi na ta način povečali odvzem in pocenili izdelke kot celotne gradnje.

Napori, ki jih obrat že vlaga in ki jih bo še vložil se bodo v najkrajšem času izplačali. Celotno podjetje kot tudi posamezniki pa bodo morali koristno vskladiti delo. To velja predvsem za tehnično vodstvo podjetja, projektivni biro, kakor tudi za ostala podjetja in projektantske organizacije.

Upamo, da naši skupni napori ne bodo zaman in da bomo v naslednjih letih lahko čutili močan vpliv našega obrata na hitrejšo in cenejšo graditev stanovanj vsaj v ljubljanskem okolišu.

Inž Slavko Trošt

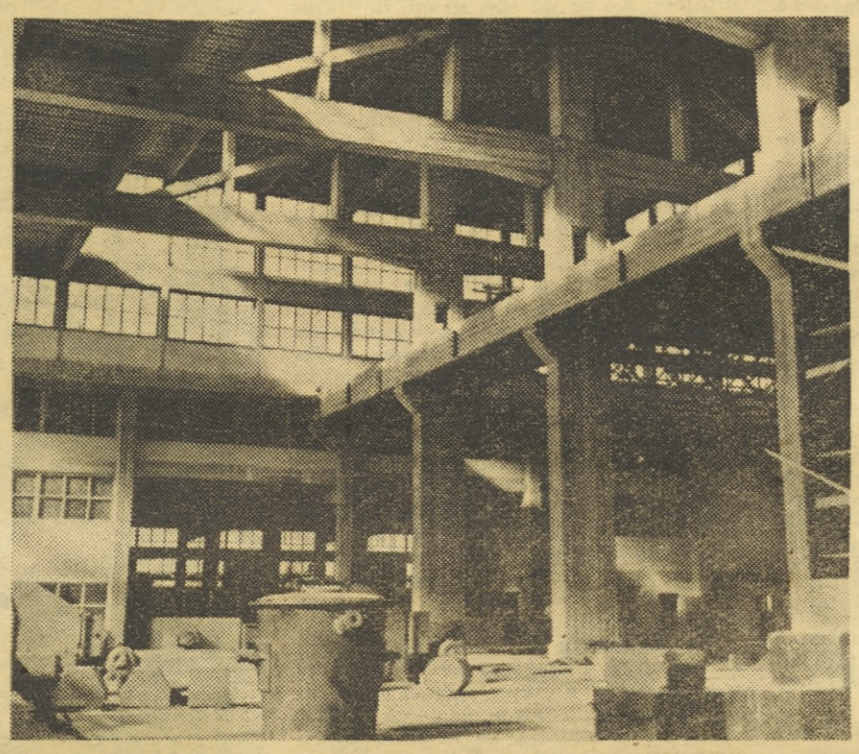

Dvorana elektrolize v Kidričevem, ki jo je dograditi eden izmed naših delovnih kolektivov. Vse kaže, da bomo nadaljevali z gradnjo tega velikega objekta naše metalurgije, ko sta nam Sovjetska zveza in Vzhodna Nemčija sporočili, da ne bosta dali obljubljenega denarja in naprav za zgraditev aluminijevega kombinata v Črni gori.

Iz življenja podjetja

Preseganje norm pa gradbiščih 1958

	Skupaj za I. polletje 1958			% akorda = ur
	Dejanske ure	Norma ure	% presežka	ure po učinku / efekt. ure × 100
Ljubljana	52.137	62.489	119.86	8.56
Zalog	38.455	59.240	154.05	19.49
Jesenice	25.949	39.528	152.33	8.85
Celje	385.943	416.852	108.01	44.89
Ravne	30.777	40.517	131.65	12.10
Maribor	90.795	105.846	116.62	8,29
Krško	1.605	1.901	118.44	1,17
Koper	83.984	100.601	119.78	28.55
Velika Loka	5.379	5.726	107.12	3.62
skupaj gradbišča	714.988	832.736	116.47	18.33
Projektivni biro	23.318	32.522	139.47	100
CO Ljubljana	3.510	5.583	159.06	9,93
Škofja Loka	54.411	69.490	127.71	38.18
Betonarna	57.655	63.748	110.57	35.49
Titograd	83.287	106.079	127.37	49.59
skupaj stranski obrati	222.181	277.422	124.86	20.58
Skupaj »Gradis«	937.169	1,110.158	118.46	18.84

V naslednjih tabelah objavljamo nekaj podatkov, ki so za vse Gradisovce zelo zanimivi. Iz teh podatkov morejo naši direktorji in šefi, pa tudi organi delavskega upravljanja marsikaj ugotoviti.

Prva tabela kaže odstotek del, ki so oddana v akord. Razen tega kaže še povprečno preseganje norm po edinicah.

Iz teh podatkov sledi, da oddamo še dosti premalo del v akord. Glede tega je kolikor-toliko zadovoljivo na objektih gradbenega vodstva Celje, kjer je akordiranih 44,89 % vseh del. Če upoštevamo, da v prvem polletju na gradbiščih avtomobilske ceste ni bilo mnogo takih del, ki bi jih mogli naši delavci (ne mladinci) delati na akord, so na zadnjem mestu gradbeni vodstvi v Mariboru in Ljubljani. Nič boljše ni gradbišče Jesenice, čeprav je bilo pri gradnji »sedme peči« precej takih del, ki jih ni bilo moč akordirati.

Povprečno prekoračenje norm na gradbiščih znaša 16,47 %. Tu izstopata gradbišči Zalog in Jesenice, kjer so norme prekoračili kar za 54,0, oziroma 52,3 %. Ker je to povprečje, so take številke sumljive. Jeseničani so na zahtevo upravnega odbora pojasnili, da so delno dovoljevali delati v nadurah, v nadurah storjeno delo pa so plačevali kot akordni presežek. Delno so tako delali tudi v Zalogu, pravijo pa tudi, da imajo stalne izvežbane akordne skupine, ki so sposobne visoko presegati norme.

Druga tabela kaže, kolikšen del realizacije odpade na delavca, tehnika ali inženirja in delovodjo. Na gradbiščih avtomobilske ceste obremenitev na delavca ni prikazana, ker delajo tam večji del z mladinci.

V tabelah so ločeno prikazana gradbena in posebej obrtniška dela.

Kolona »Obremenitev na zaposlenega — gradbena dela« kaže do neke mere storilnost, v kolikor so cene in ostali pogoji isti (vrsta objektov, vremenski pogoji itd.) Tu so prve Jesenice, nato Koper. V obeh primerih so bili pogoji ugodnejši kot drugod. Izjema velja tudi za Zalog, kjer so opravljali predvsem režijska dela. Pri ostalih pa je razlika malenkostna.

Tehnično osebje je najbolj obremenjeno v Mariboru, najmanj pa v Zalogu. Reči pa moramo, da se je medtem položaj precej spremenil, ker so bila začeta nova dela in ker so bili nekateri premeščeni.

Pri delovodjih je Koper visoko nad povprečjem.

Med ostalimi gradbišči pa je na prvem mestu gradbeno vodstvo v Ljubljani.

Tretja tabela kaže gibanje delovne sile. Fluktuacija je še vedno zelo velika. V glavnem pa lahko ugotovimo, da ima Gradis okrog 3000 stalnih delavcev, ostali pa so sezonski, ki v eni sezoni po večkrat menjajo podjetje.

Kot je iz tabele razvidno, smo imeli ob koncu junija 4803 zaposlenih, od tega na delu 4313, 490 pa jih je bilo odsotnih (bolezni, dopusti itd.) Tu niso všteti mladinci na avtomobilski cesti.

V podjetju še vedno primanjkuje delavcev, zlasti pa zidarjev in tesarjev. Po poročilih edinic so junija potrebovale 320 delavcev. Največje pomanjkanje vlada v Ljubljani, kjer bi bilo potrebno vsaj še 150 delavcev.

Fluktuacija delovne sile v prvem polletju 1958

	Delavci in usl. 1. jan. 1958	Delavci in usl. 30. jun. 1958	Sprejeti na delo skupaj	Odšli z dela skupaj	Delavci: Sprejeti na delo moški	Delavci: Sprejeti na delo ženske	Delavci: Odšli z dela moški	Delavci: Odšli z dela ženske	Uslužbenci: Sprejeti na delo moški	Uslužbenci: Sprejeti na delo ženske	Uslužbenci: Odšli z dela moški	Uslužbenci: Odšli z dela ženske
Ljubljana	488	590	252	150	248	4	148	2	4	3	4	2
Zalog	147	205	86	58	85	1	57	1	—	—	—	—
Jesenice	220	309	289	178	278	8	175	—	2	1	2	1
Celje	718	797	400	224	352	29	207	6	10	9	8	3
Ravne	192	287	111	27	89	20	22	3	1	1	2	—
Maribor	941	1068	292	234	270	22	225	18	—	—	—	—
Krško	109	112	80	58	65	5	46	11	10	—	1	—
Koper	306	247	15	97	14	—	94	1	1	—	2	—
Velika Loka	127	158	249	96	220	13	92	4	13	3	—	—
CO Ljubljana	299	309	33	29	25	—	27	—	2	6	—	1
CO Maribor	157	160	13	17	12	—	17	—	—	1	—	—
Škofja Loka	131	140	19	10	14	4	8	1	—	1	—	1
Betonarna in Titograd	288	308	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
»Gradis« skupaj	4100	4803	1846	1193	1672	106	1118	47	43	25	20	8

Obremenitev na enega (v 1,000.000 din)

	Realizacija do 30. VI. 1958 v 000		zaposlenega			delavca			inženirja ali tehnika			delovodjo		
	gradb.	obrt.	skupaj	gradb.	obrt.	skupaj	gradb.	obrt.	skupaj	gradb.	obrt.	skupaj	gradb.	obrt.	skupaj
Ljubljana	183.3	190.2	373.5	0.33	0.34	0.67	0.41	0.42	0.83	14.1	14.6	28.7	15.9	16.5	32.4
Zalog	53.6	4.0	57.6	0.29	0.02	0.31	0.34	0.03	0.37	14.0	1.0	15.0	23.0	1.7	24.7
Jesenice	132.5	2.9	135.4	0.49	0.01	0.50	0.55	0.01	0.56	22.7	0.5	23.2	22.7	0.5	23.2
Celje	245.9	79.5	325.4	0.32	0.10	0.42	0.36	0.11	0.47	26.8	8.7	35.5	20.2	6.5	26.7
Maribor	321.4	121.2	442.6	0.32	0.12	0.44	0.35	0.13	0.48	29.2	11.0	40.2	20.7	7.8	28.5
Ravne	75.3	26.7	102.0	0.33	0.12	0.45	0.38	0.13	0.51	16.7	5.9	22.6	15.0	5.3	20.3
Krško	110.9	—	110.9	—	—	—	—	—	—	22.2	—	22.2	19.0	—	19.0
Koper	111.0	20.4	131.4	0.40	0.07	0.47	0.45	0.08	0.53	27.7	5.1	32.8	51.0	9.4	60.4
Vel. Loka	144.0	3.4	147.4	—	—	—	—	—	—	18.6	0.4	19.0	27.5	0.6	28.1
Skupaj »Gradis«	1377.9	448.3	1826.2	0.39	0.12	0.51	0.44	0.15	0.59	21.5	7.0	28.5	21.0	6.8	27.8

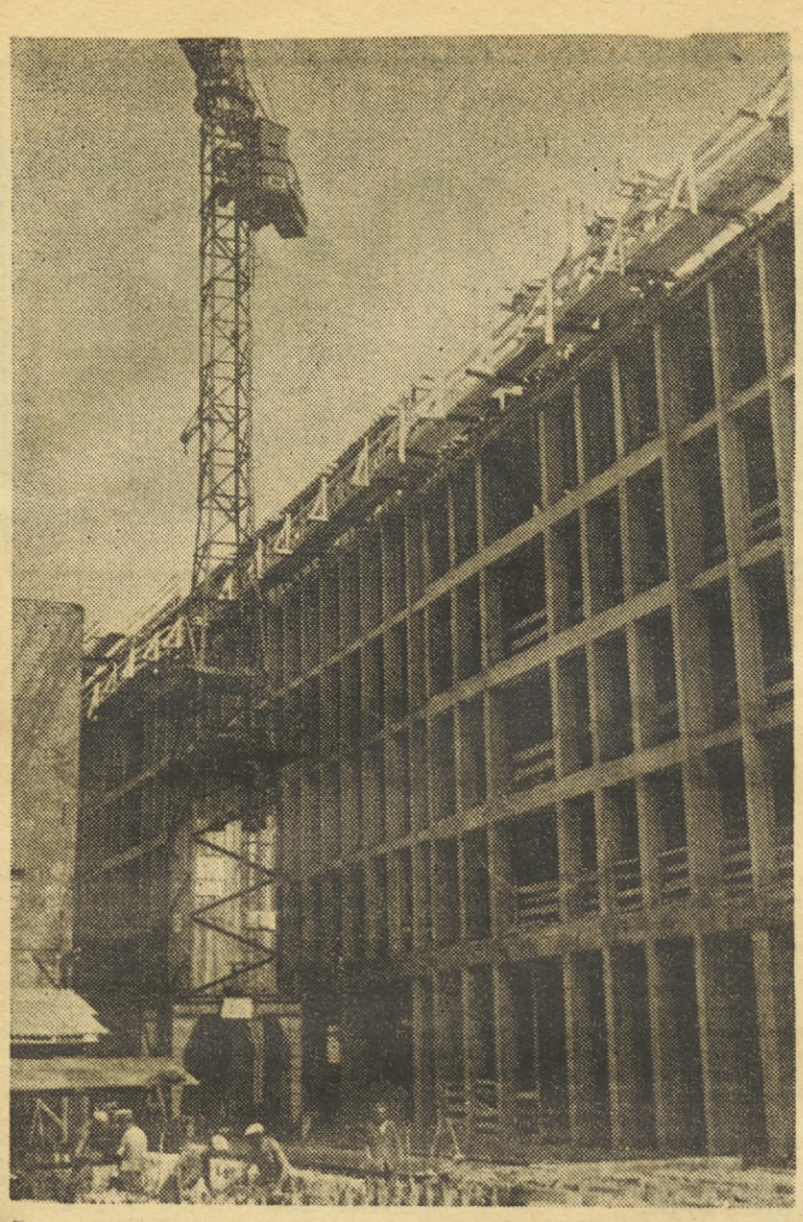

Posebnost te gradnje je v tem, da bo njena zunanjost iz vidnega betona, kar zahteva poseben način obdelave.

Sodobna montažna gradnja

Na Titovi cesti v Ljubljani, med tiskarno Slovenskega poročevalca in Kozlerjevo hišo, za katero pravijo, da je znamenitost zavoljo arhitekture, gradi naše podjetje veliko poslovno zgradbo. To ni prva poslovna zgradba, ki smo jo zgradili v teh letih. In vendar je gradnja tako zanimiva zaradi nekaterih stvari, da velja spregovoriti o njej tudi na straneh našega glasila. Najprej nekaj grobih podatkov.

Kot rečeno, bo to poslovna stavba. Denar zanjo so zbrala nekatera ljubljanska podjetja. Glavni trakt bo dolg okoli 80 metrov, širok nekaj nad 16 metrov, zgradba bo visoka okoli 30 m, sedemnadstropna bo s teraso. V pritličju bodo različni lokali, na primer brivnica, cvetličarna, poslovni prostori Umetniške zadruge itd.

In značilnosti, zavoljo katerih velja spregovoriti o tej gradnji? Tu gre za sodobno montažno gradnjo, za gradnjo, ki se je uveljavila že drugod po svetu in s katero si pri nas v Ljubljani na Titovi cesti že utiramo pot. Zgrajena bo iz vidnega betona, strop so montažni in pri gradnji uporabljamo stojke, izdelane v naših delavnicah. Kaj več pa boste zvedeli iz pomenka s člani tamkajšnjega gradbišča.

S tretjega nadstropja je bil lep razgled po Ljubljani. Ljubljanski grad se je kopal v sončnih žarkih in visoko nad nami je žerjavovodja usmerjal žerjav. Franc Zorko, gradbeni tehnik in stavbovodja in Matija Vrbinc, gradbeni delovodja na gradbišču sta nam razlagala značilnost te gradnje.

Na videz nič posebnega. Žerjav je prenašal kubike in kubike betona, delavci so prijeli »posodo«, napolnjeno z betonom, jo odprli, izsipali beton in ga razgrnili nad železno omrežje. Dimec je uravnaval vodno tehtnico in ko jo je uravnal — precej časa je trajalo, nekdo je namreč z njo nestrokovno ravnal, steklo je obrnil navzdol in zrak se je »pomešal« z vodo — je začel zarisavati metrski ris. Martin je z vibratorjem uravnaval beton. Grahovec polival opaže z vodo, drugi so nameščali podpornike, opravljali desetero in desetero del. Skratka, vse tako kot na vsakem gradbišču. In vendar sem in tja nekaj drugače.

Hodili smo po »din« polnilcih in prekladah. V betonarni jih izdelujejo in žerjav jih dvigne in zidarji vgrade. Tu se že vidi prva prednost montažne gradnje. Strop je hitro gotov, hitreje kot da ga bi betonirali sproti.

Stopimo korak naprej, stopimo tja, kjer pripravljajo vse za gradnjo četrtega nadstropja. Tramovje je podprto z železnimi stojkami, rdeče obarvanimi, sem in tja preluknjanimi. Nekatere so črne. Tiste so nekje iz zagrebške tovarne. Rdeče so naše iz mariborskih centralnih obratov. In delovodja Vrbinc jih hvali, da le kaj. Pravi, da so priročnejše, zato, ker majo navoje v višini poliztegnjenih rok in jih je laže nameščati. Ne samo to, tudi stopalo stojke, da tako rečemo, je pritrjeno; pri tisti zagrebški pa ne. Vedno sproti ga je treba prenašati in če hočeš stojko namestiti, se moraš skloniti in jo sklonjen »navijati«.

Delovodja Vrbinc je stojke hvalil, le nek pomislek je imel. Takole je dejal:

»Veste, nekaj bomo morali popraviti. Mogoče ne bi bilo slabo, če bi to zapisali kar v Vestniku. Dobro bi bilo, če bi bile na spodnjem delu stojke luknje, zato da bi se odtekala voda, ki se nabere v notranjosti cevi. Človek kar ne ve, od kje priteče. Poleti še gre. Nič ne škoduje, pozimi pa se lahko pripeti nesreča. Ne velika, samo cev poči in stojka je zanič. V njeni notranjosti se nabere voda, ta zmrzne in . . .«

Vidiš, sem si mislil, tale delovodja-praktik računa na vse in tudi na zimo. Mar ni to hvale vredno? Več kot hvale vredno je, treba mu je dati tudi priznanje kot racionalizatorju.

Stojke, nešteto jih je podpiralo tramovje, so prihranile samo na tem gradbišču že veliko lesa. Hitreje jih prestavijo in tramičev ni treba rezati, samo nekajkrat okreneš navoj in že dosežeš tolikšno mero, kot jo želiš.

In tretja posebnost? Na dvorišču pri Ivanu Prahu smo jo opazili in na tretjem nadstropju oziroma četrtega pol. Montažni stebri iz vidnega betona so to. Montažni stebri, ki jih izdeluje Prah in njegovi sodelavci na dvorišču so pravzaprav največja posebnost te zgradbe.

Šestkrat na dan v osmih urah razopaži Prah s svojimi sodelavci opaže, jih očisti in znova napolni z betonom. Znotraj lesenih opažev je še »opaž« iz železa. Delavci ga vsakokrat pomažejo s prašnim oljem in napolnijo z betonom in beton kolikor mogoče »potlačijo« z vibratorsko iglo. Čim bolje je beton »potlačen«, da tako rečemo in čim lepše je ta železni model očiščen in namazan, tem bolj gladka je površina montažnega stebra. In čista mora biti, brez luknjic, kajti prav nič ga ne bodo ometavali in ne barvali. Takšen kot je, »naraven«, bo montažni steber ostal. In vsakokrat, ko dograde nadstropje, prenaša žerjav te montažne stebre iz vidnega betona za nadstropje višje in delavci ga zabetonirajo.

Stavba iz vidnega betona, kaj čudno se sliši. Da, stavba iz vidnega betona. Stavba, sestavljena pravzaprav večidel iz montažnih elementov, nov sodoben način gradnje, ki si pri nas utira pot, ki mu ga utirajo člani Gradisovega kolektiva.

Zorko je imel pred seboj razgrnjen »plan dela«. Do konca meseca novembra morajo zgraditi skelet zgradbe, je dejal. Računal je in računal in dejal, da če bo delo potekalo tako kot doslej, bo skelet pravi čas gotov in vrh sedmega nadstropja, vrh terase bo zavihrala smrečica, okrašena s pisanimi trakov. Takrat bodo delavci s tega gradbišča in ne samo s tega, delavci na vseh gradbiščih slavili zmago več.

D.

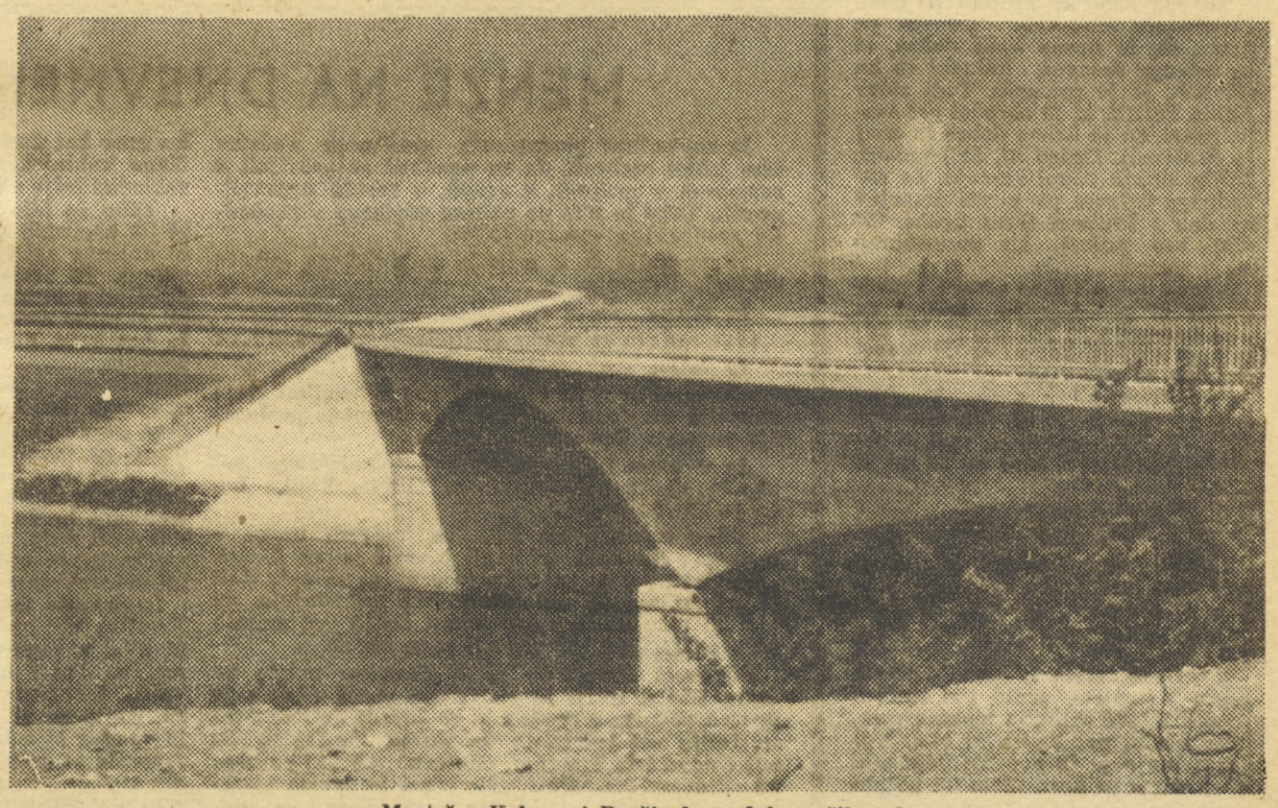

Most čez Krko pri Brežicah — delo naših rok

Z OBISKA V KOROŠKEM KOTU

Pridni kot mravlje

Otiški vrh, sredi avgusta

Ošlevnik je pritisnil na vzvod in elektromotor je zabrnel. Po lesenem mostičku, na katerem so pritrjene tračnice, je vlekla železna vrv za seboj šest železnih vozičkov, naloženih z gramozom. Ošlevnik in njegovi sodelavci so jih poprijeli, potisnili do izsipališča in pol vagona gramoza je bilo več naloženega. Potlej so jih potisnili spet do vitla, pritrdili na vrv in nekaj sekund zatem so bili že v dolini pred separacijo. Tisti hip, ko so bili vozički v izogibališču pred separacijo, pa je Pušnik s svojima sodelavcema spustil polne do izogibališča in trenutek zatem povlekel šest praznih in jih namestil pred separacijske žlebove. Teklo je vse kot po »vrvici«. Kar strmel sem nad to preračunanostjo. Delavci na postaji, ti pod separacijo in tisti na separaciji in oni v gramoznici se mi zdi, da so preračunali vsak svoj gib. Nikjer ni bilo zastoja, vsi so hiteli, vsak je vedel za svoje opravilo, vsak je storil to, kar je moral, in zato je delo teklo, da je bilo veselje gledati. Sam pri sebi sem dejal: no, tile so pridni kot mravlje. To mojo misel je potrdil Pušnik, ko je na steber včrtal s kredo podolžno črto.

»Kaj pa zaznamujete?«

»Vagone in vrste gramoza.«

Šitel sem.

Dvanajst je bila ura in dotlej so delavci naložili že 20 vagonov gramoza.

»Koliko jih bo danes?«

»Trideset.«

»Trideset?« sem se zavzel.

»Da, trideset jih mora biti,« je poudaril Pušnik. »Včeraj trideset in danes trideset, toliko vagonov imamo naročenih. In če smo jih naročili, če moramo toliko gramoza odposlati, potem jih mora biti trideset.«

Ta besedica »mora« se mi je zdela kot pribita in kot potrdilo, da jih bodo res toliko naložili. Sicer pa to ni kakšna redkost. Naši delavci v gramoznici na Otiškem vrhu niso tokrat prvič naložili trideset vagonov gramoza na dan.

*

Jandrog, strojnik za gradbene stroje, je prav tedaj sestavljal svoje poročilo. In nič ni čudnega, če sva s strojnikom rekla besedo, dve o strojih. Stroji so stari, iztrošeni, je tarnal. Sejalnik je obnovljen, drugo pa . . . Razumel sem ga. Želel si je novih modernih strojev, da bi bil čim manj v priročni delavnici, kjer mora popraviti sproti to ali ono, kar se pokvari. Vsak pač najraje dela tisto, čemur se je privadil, kar ga veseli. Iz starega pa ni vselej mogoče napraviti novo, staro popraviti tako, da bo nadomestilo novo stvar. In vendar si morajo včasih na Otiškem vrhu pomagati tudi tako. No, ko bo več denarja, bodo prišli tudi tu »na zeleno vejo«, se bolje opremili z novimi stroji.

Pred priročno delavnico se je ustavil kamion. Šofer je pripeljal bencin in potlej so začeli delavci na kamion nalagati vozičke. Eden izmed delavcev je zagodrnjal:

»E, vraga, včeraj smo jih razlagali, danes pa jih spet nalagamo.«

»Razlagali? Od kod ste jih pripeljali?«

»Iz Šoštanja. Kolesa smo sneli s tehle vozičkov in jih pritrdili na tistale z zavoro, ker so že obrabljena. Tele stare vozičke, s katerih smo kolesa že pobrali, pa bomo poslali spet v Šoštanj.«

»Malo čudni prevozi,« sem sam pri sebi pomodroval.

In kakor da mi je Jandrog prebral te misli.

»E, vidite, tile prevozi so kar brez potrebe. In še dragi so povrhu. Če bi imeli tu pri nas nekaj rezervnih koles in nekaj rezervnih osi, ne bi bilo treba voziti vozičkov iz Šoštanja k nam in od nas nazaj v Šoštanj. Kolesa in osi bi zamenjali, ko bi se izrabila. Tele vožnje so drage in — kar odveč. Saj smo že predlagali, pa. . .«

Prav sem dal strojniku. Res, mogoče bi pa le prihranili nekaj stotakov ali tisočakov, če bi to menjavanje osi in koles drugače organizirali. Mogoče bo kdo tole željo delavcev vendarle uresničil in stroški bodo manjši, delo pa bo še bolj nemoteno teklo naprej.

P.

Vtisi z gradbišč v Angliji

Mehanizacija — to je glavni vtis, ki sem ga dobil z obiskov na angleških gradbiščih železobetonskih konstrukcij in konstrukcij iz prednapetega betona.

Začnimo pri prevozu in shranjevanju cementa! Cementarne dobavljajo na gradbišča cement s kamioni — tankerji. Cement shranjujejo v posebnih jeklenih vodotesnih silosih, oblike pokončnega valja. Tankerje polnijo in praznijo s pomočjo stisnjenega zraka. Prav tako polnijo tudi silose. Vozač tankerja napolni silos s 25 tonami cementa v četrt ure.

Sodobna gradbena tehnika zahteva kvaliteto betona do 500 kg/cm² trdnosti poskusne kocke in več. Take trdnosti betona dosežemo samo, če je gramoz po frakcijah apotekarsko pravilno sestavljen. V Angliji sestavljajo gramoz iz posameznih frakcij dosledno s tehtanjem. Uporabljajo tehtnice najrazličnejših konstrukcij, n. pr. tehtnice z eno samo vrtljivo posodo, tehtnice z dvema vrtljivima posodama, tehtnice nameščene na motornih vozilih, tehtnice v kombinaciji z bunkerji za gramoz itd. »Batchermatic« tehtnice v kombinaciji s silosi upravlja en sam človek. Storilnost te naprave je 0.70 m³ na minuto.

Nemogoče je na kratko opisati vse vrste betonskih mešalcev, ki jih uporabljajo v Angliji. Poglejmo raje, kako prenašajo betonsko mešanico od mešalca do kraja vgrajevanja. Na kratke razdalje, zlasti, če je treba beton dvigati v višino, uporabljajo stolpne žerjave in žerjave goseničarje. Za prevoz betonske mešanice uporabljajo na večje razdalje dumperje, enotračne transporterje in pneumatične transporterje za črpani beton.

Enotračni transporter je motorno vozilo, ki prevaža mešanico brez voznika po eni sami tračnici od mešalca do mesta vgrajevanja.

Pneumatični transporter betonske mešanice sestoji iz kompresorja, rezervoarja za stisnjeni zrak, ustja cevne napeljave v obliki hruške in cevne napeljave premera 15 do 20 cm. Hruško napolnijo z mešanico, nakar jo neprodušno zapro. Stisnjen zrak požene nato mešanico iz rezervoarja skozi cev tudi 100 m daleč do kraja vgrajevanja.

Za črpani beton je primerna betonska mešanica bolj vlažne konsistence. Posebno skonstruirana črpalka potiska mešanico skozi cevno napeljavo do stavbe v gradnji.

Stavbišča, ki potrebujejo manjše količine betona ali ki vgrajujejo tudi večje količine betona v daljših časovnih presledkih, si ne postavijo lastne betonarne, marveč naročajo že gotovo betonsko mešanico. V Angliji imajo namreč podjetja — to so lastniki separacij — ki imajo na zalogi sortiran gramoz in obširen park mešalcev - agitatorjev, nameščenih na kamionih. Prehodne mešalce napolnijo v separaciji z betonsko mešanico. Beton pa se meša med prevozom tako, da dospe na gradbišče že gotova betonska mešanica, pripravljena za vgrajevanje.

Če je le mogoče, uporabljajo montažni način gradnje. Sestavne dele stavb, n. pr. nosilce za mostove, izdelujejo v tovarnah, ki so tudi po 200 km oddaljene od gradbišč. 15—20 tonske kose prevažajo s posebnimi tovornjaki. Na lepih asfaltnih cestah to ni posebna težava. Težje kose, 20, 25 do 30 ton izdelujejo seveda bliže, največ 30—50 km daleč.

Nosilce montirajo z žerjavi goseničarji. Pri montiranju nosilcev na prestonski avtomobilski cesti so uporabljali žerjav, ki je bil težak 65 ton in ima pri 6 m konzoli 37 ton nosilnosti.

Iz vsega tega je razvidno, da se Angleži močno usmerjajo na čim popolnejšo mehanizacijo gradbeništva ter ga tako spreminjajo v industrijsko panogo nove vrste.

Ing. Dušan Farčnik

Zgodba o tem, kaj je Janez Piskrogled videl, slišal in pokušal v pasjih dneh na popotovanju po naših menzah

Od lonca do lonca

Ko sem se rodil in ko me je oče prvič videl, se je obrnil proč in se namrdnil, rekel pa nobene. Razlog njegove nejevolje je tičal v mojem nosu, ki mu včasih pravijo tudi »Rt dobre nade« tako, kot tistemu koščku sveta čisto doli na koncu črne Afrike. Nos je bil zares nadvse nenavadne velikosti, sicer čisto pravilno oblikovan z dvema luknjama in z bunko nad njima, kot bi postavil tepko mednje.

Priznam, da sem imel v življenju z mojo kumaro velike preglavice. Ko sem hodil v šolo, me je učiteljica vedno znova vlekla za ušesa ali za lase: »Že spet pišeš z nosom!« Končno je tudi njo minilo, jaz pa sem hodil okoli z nosom, ki je tako očitno obračal pozornost vesoljnega človeštva na njegovega lastnika, to se pravi name, da bi dobil kmalu ponudbo za nastop v filmu »Postržek«, če ne bi imel zraven še tako dolgega jezika, da je opletal po vsakomur, kdor se mu je le postavil po robu.

Toda ni je slabe stvari na svetu, ki ne bi imela tudi svoje dobre lastnosti. Moj nos — vsa čast mu — se je razvil v sedež silno občutljivega čuta vonja. Že na daleč zavoham, če kje kaj smrdi, in je sila pripraven za poklic, ki sem si ga — častna beseda — sam izbral.

Zdaj pa k stvari. Neizrečno mi je koristil te dni, ko sem ga vtikal v lonce po naših menzah. Oblezel sem jih štirinajst. Naj vam zdaj njegov lastnik pripoveduje, kaj je zvohal, kaj slišal in kaj videl.

Najprej v Koper

Moram reči, da sem tisti dan v koprski menzi kar dobro jedel. Opoldne je bila fižolova juha, zmečkan krompir, grah v omaki in flancati povrhu. Za večerjo so mi postregli z golažem in makaroni ter z radičem in fižolom v salati. Upravnik Tomo Lipič mi je povedal, da je vsak dan vsaj enkrat meso, včasih tudi po dvakrat. Kuhajo kakor nanese. Jedilnik sestavijo za dan naprej.

No jaz sem se krepko najedel. Predsednik sindikata Čanadi pa pravi, da je hrana sicer dobra, le za težkega delavca, kakršni so na stavbah, je je premalo. Tudi zidar Anton Perkič, ki je obredel pol sveta, pravi, da je hrana dobra in zanj je je dovolj. Draga ni, če pomisliš, koliko druge stvari stanejo. Za navadnega delavca pa je 182 dinarjev na dan s kruhom (brez kruha 155 din) kar precej, ko sorazmerno malo zasluži.

Menza ima hladilno omaro, »generalno« jo počistijo po enkrat na dan, pometejo pa po trikrat. Na mizah so prti, za katere ne bi mogel reči, da so umazani.

Tako sem bil z našo koprsko menzo kar zadovoljen. Brž sem skočil še v morje, potlej pa sem jo pobral v Ljubljano, kjer pa se mi ni tako dobro godilo.

Slabo spričevalo

Ljudje smo pač takšni, da vidimo iver v tujem očesu, bruna v svojem pa ne. Ljubljana nam je pred nosom, pa se z menzo le ne more pohvaliti.

Kosil sem skupaj z upravnikom Edom Kragljem. Jedla sva govejo juho, fižolovo omako z mesom in solato. Kruha pri kosilu ni bilo. Kuharica naju je še posebej pogostila in so nama prinesli meso na posebnem krožniku — vsakemu po dva kosa. Vajenca, ki sta sedela za isto mizo, sta dobila le po en kos mesa. Upravniku je bilo seveda nerodno, pa je pojedel samo en kos mesa. Drugega je pustil na krožniku. Jaz sem pomahal seveda oba. Opravičeval se je in je dejal, da bo že poskrbel, da se kaj takega v bodoče ne bo več zgodilo. No, čez red in čistočo se ne morem pritožiti, le servirke bi si lahko redneje čistile nohte. O hrani pa vedo več povedati delavci.

Ivan Kristan dela v Savski koloniji. Pravi, da je hrana slaba in da jo je za delavca premalo. Juhe so sicer okusne, za večerjo pa kuhajo »mineštre«. Te pa dajo tako malo, da si večkrat lačen kot sit.

Miha Dermol hodi v menzo samo na kosilo. Po njegovem je hrana sicer okusna, zanj je je dovolj, ker dobe med delom toplo malico. Zelenjave je malo, zlasti solate dobiš komaj nekaj perescev.

Tako ve povedati tudi mizar Djuro Grabar, ki dela na stavbišču v Kardeljevi ulici. Tudi slabo je zabeljeno, čebula je včasih tako prežgana, da je vsa črna.

Gradbeni tehnik Lojze Capuder je s količino hrane sicer zadovoljen, le serviranje mu ni všeč. Mize so brez prtov, včasih ne postavijo na mizo noža.

Gradbišče zaposluje okrog 600 ljudi. V menzi bi lahko kuhali za 150 abonentov. Tolikšna je njena zmogljivost, hrani se jih pa 320. Od teh hodi na hrano v menzo 112 abonentov, ob sobotah, nedeljah in ponedeljskih servirajo dve stotridesetim. Devetdesetim abonentom pošiljajo hrano na stavbišče stanovanjskih blokov v Šiški. Razen sobot in ponedeljkov pošiljajo hrano še na stavbišče litostrojskega internata za 22 delavcev, v Kardeljevo ulico za 30, na stanovanjske bloke v Mostah za 28, na Zavod za transfuzijo krvi za 10, na skladišče in žago v Šiški za 12, na obrat gradbenih polizdelkov za 16, skupaj torej za 118 ljudi. Hrano razvažajo v kantah za mleko. Na stanovanjskih blokih v Šiški jo takoj prelijejo v lonec in postavijo na topel štedilnik.

Na stavbiščih so prostori več ali manj urejeni, treba bi bilo pa še marsikaj napraviti. Brez kruha stane hrana 120 dinarjev na dan in to za zajtrk (črna kava ali čaj, redkeje bela kava) 10 dinarjev, za kosilo (vsak dan juha, meso ali drobovina in prikuha) 75 dinarjev, večerja stane pa 35 dinarjev, večinoma kuhajo enolončnice.

S to menzo se res ne moremo pohvaliti. Morda bo to pisanje koga spodbudilo, da se bodo razmere izboljšale, saj je tu eno izmed naših največjih gradbišč.

Za ta denar ne bi nikjer jedel bolje

Tudi na gradbišču v Zalogu sem vtaknil nos v lonec. Tu je čisto drugače kot v Ljubljani. Za zajtrk dobe belo kavo, za kosilo je vsak dan meso, za večerjo pa po štirikrat na teden drobovina ali svinjska glava. Upravnik pravi, da zadnje leto glede hrane ni bilo pritožb, le z ričetom niso bili zadovoljni. Tega pa kuhajo približno vsakih deset dni.

»Za ta denar ne bi nikjer jedel bolje,« pravi priučeni zidar Peter Novak. Aleja Zagić in Stjepan Komes, oba mlada delavca, pa pravita, da je hrane premalo. Peter Novak sicer dopoldne malica, onadva pa ne. Sicer pa so s hrano zadovoljni.

Tisti dan, ko sem bil tam, so mi prinesli poln krožnik juhe. Bila je dobra. Rižota pa ni bila za moj okus. Kuharica je zajela sol s preveliko žlico. Tudi solate sem dobil le za vzorec. Morda sem prav tisti dan slabo naletel.

Najceneje na Jesenicah

Bilo je sredi junija, ko sem prikolovratil ob devetih dopoldne v kuhinjo jeseniške menze. Vsi prostori so bili vzorno počiščeni in tlak pomit. Pregledal sem tudi posodo. Nekaj je bilo oškrbljene, sicer pa še kar dobro ohranjena. Kuhinja nima hladilne omare in nabavljajo hitro pokvarljiva živila sproti. Jedilnica pa takrat še ni bila pospravljena. Je lepo pobeljena in na oknih so zavese, kar v naših menzah malokje vidiš. No, vse v redu, le kuharica takrat ni imela na sebi bele halje, ena izmed servirk pa ni imela med kosilom na glavi pokrivala.

Kosil sem govejo juho, riž z omako, meso ter solato. Kosilo je bilo dobro in obilno, le riž je bil malo preveč kuhan, ali pa je bil slabše kakovosti in nisem vsega pojedel. Delavci Tone Radonič, Peter Jurkovič, Tone Šarkan, Vekoslav Šafarek so s hrano zadovoljni. Tone Krušelj pa pravi, da je včasih premalo zabeljeno, zlasti ajdovi žganci in polenta. Solate pa je dovolj. Tisti dan sem si privoščil tudi malico, ker me je prevzel gorski zrak. Za pet dekagramov salame, dve žemlji in štiri deci radenske sem plačal 53 dinarjev. Ni bilo dosti, glede bifeja pa samo tole, da bi si lahko kupili desko za rezanje kruha, ker ga zdaj režejo kar na pultu.

Hrana stane s kruhom 138 dinarjev na dan. Zajtrk (ob delavnikih črna kava, ob nedeljah čaj) stane 10 dinarjev, kosilo (vsak dan meso, juha, prikuha in solata) 64 dinarjev, večerja (ob delavnikih trikrat na teden meso, druge dni razne enolončnice ali polenta ali kava) 38 dinarjev, kruh pa 26 dinarjev. Poleti je ob nedeljah suha večerja.

V naselju stanuje posebna skupina 23 delavcev, ki so si najeli kuharico, kuhinjo pa oskrbuje z živili skladišče menze.

Tako je bilo na Gorenjskem, v naši najcenejši menzi.

Kaj pa na avtomobilski cesti?

Naj začnem najprej z Veliko Loko. V menzi se hrani 184 ljudi. Od tega jih je 127 z gradbišča, 41 iz centralnih obratov, 16 pa je tujih, ki delajo na tem odseku. Hrana stane 147 din na dan s kruhom vred in jo tudi vozijo na Medvedjek ter v kamnolom.

V menzi še ni tako slabo. Srša Tone pravi, da se tudi tu boje globlje poseči v lonec za zabelo. Tisti dan ko sem bil tam, (26. junija), niti ni bilo tako slabo. Kosil sem juho z rezanci, krompir, meso in solato. Hrana, ki so jo peljali na gradbišče, je bila pa res precej nezabeljena. Krompir so sicer zabelili, toda preden pride na gradbišče, popije vso mast in je tako suh, kot bi sploh ne bil zabeljen. O tem sem se sam prepričal. Seveda je čisto nekaj drugega, če dobiš zabeljenega takoj na mizo, kot pa če ga daleč voziš. Zato so se delavci na Medvedjeku in v kamnolomu opravičeno pritoževali. Še meni je bilo nerodno, ko sem videl, kako so delavci puščali krompir, čeprav so bili lačni. Pravijo, saj bi še šlo, če bi kuhali še kakšno omako zraven. Laže bi šlo po grlu. Tako pa se s suhim krompirjem kar grlo zamaši in bi potreboval še nekoga, ki bi ga po grlu tlačil. Vsi pa dobro vedo, da za ta denar ne moreš dobiti kaj drugega. Vsakemu pa je žal, da bi še nekaj zraven primaknil, da bi bila hrana boljša.

Potlej sem razmišljal: saj ne zaslužijo ravno tako slabo. Terenski dodatek in nadure tudi nekaj nanesejo, pa res ne moreš pričakovati, da boš dobil dobro hrano čisto zastonj. Z upravnikom sem govoril in je obljubil, da bo hrano, ki jo vozijo na gradbišče, bolje zabelil. Eno je, da mora tudi podjetje poskrbeti v svojih možnostih, da bodo ljudje zdravi, vsak mora pa tudi sam vedeti, da prazna vreča ne stoji pokoncu in da tudi tistih dinarjev, ki si jih takole pristrada, ne bo več služil, če si ne bo vsaj toliko privoščil, da bi lahko delal. Če ne bo dobro jedel, tudi ne bo dobro zaslužil, to ve vsak izmed nas presneto dobro. Vsak pa si misli, zakaj ne bi malo zabavljal, mogoče ima podjetje doma še kakšno skrito skrinjo, ki jo bo odprlo, če bomo dovolj glasni. Saj nisem jaz čisto nič drugačen. Hm, zakaj pa ne, si mislim, kdor jezika špara, kruha strada. Pri sebi dobro vem, da imam prav, samo tega ne povem na glas. Sicer so imeli sestanek, na katerem so bili — za ta denar s hrano zadovoljni.

Na gradbišču v Krškem je precej bolje. Tam sta bili takrat dve menzi, ena v Drnovem, druga v Čatežu. Hrana stane prav toliko kot v Veliki Loki (120 din brez kruha), toda v Drnovem je nekoliko boljša kot v Čatežu. Jaz sem jedel naravnost odlično (20. avgusta). To pa seveda zato, ker imam nadevane paprike neznansko rad. K njim so dali v kosih krompir, zabeljen je bil, da ga še doma ne zabelimo tako. In še s petršiljem so ga potresli, kar je meni zelo všeč. Ko sem zagledal tak krompir, sem že mislil, da so samo meni tako postregli. Pa so vsem enako. Takega mnenja sta tudi tesarja Rudi Novak in Drago Svečak, kovač Rudi Spolarič in zidar Rudi Šaka pa pravita, da je hrana premalo mastna. Včasi se jima je zdi tudi premalo. Vsak ima pač svoj okus. Boško Pavičevič pa pravi, da je hrana srednje kvalitete, okusna in pestra. Najbrž bo imel on še najbolj prav.

V Čatežu so se vsi po vrsti pritoževali, nekateri čez krompir, drugim je premalo zabeljeno, tretjim presoljeno. Kuharica pač nima srečne roke. Kuhajo v prostorih bivše gostilne, jedilnice pa nimajo in vozijo hrano na delovišče.

V Drnovem sestavljajo jedilni list za teden dni naprej. V obeh menzah pa se hrani 116 ljudi (81 naših). Za zajtrk je vedno bela kava, za kosilo vedno meso, za večerjo pa tudi večkrat drobovina. Tisti teden so imeli na programu za kosilo tele mesne jedi: V ponedeljek nadevana telečja prsa, v torek seseklja-no svinjsko meso, v sredo golaž, v četrtek kuhana govedina, v petek srbski fižol, v soboto telečja pečenka, v nedeljo pa jetrca.

Se vam kaj sline cede? Za večerjo pa so jedli: Fižolovo omako s slanino, krompirjev golaž in palačinke, pljučka s krompirjem, vampi s pšeničnim zdrobom in solato, ocvrta jajca, krompir in solata, golaž s polento in solato, v nedeljo pa sendvič s sirom in češnjevim zavitkom. To je bilo od 23. do 29. junija.

Naj bo za tokrat dovolj, prihodnjič pa pridejo ostale menze na vrsto.

Če sem koga preveč pohvalil in če me je nos izdal, imate še čas, da mi pišete na uredništvo. Se bolj pa bom vesel pisma, da so se stvari od takrat, ko sem bil tam, že močno popravile.

Janez Piskrogled

MENZE NA DNEVNEM REDU

Iz zapisnikov posameznih gradbenih vodstev smo lahko razbrali, da so ponekod razpravljali o razmerah v menzah, o cenah, o raznih nepravilnostih. Tako je bilo na primer zapisano v zapisniku gradbenega vodstva Celje:

»Razpravlja se o pritožbi kuhinjskega odbora sektorja Hrastnik...«

In sklep?

»Vsa zadeva se preda disciplinskemu sodišču..«

In dalje:

»Tovarišica Kati Volavšek naj z ostalimi člani komisije pregleda materialno in finančno poslovanje menze v Zgornji Hudinji...«

In v enem izmed zapisnikov množičnega sestanka sindikalne podružnice Gradis Velika Loka je bilo zapisano:

»Namen sestanka: pritožba zaradi hrane v menzi... Sestanek je vodil tovariš Milan Kopač. Obrazložil je, da za sedanjo ceno ni mogoče dati boljše hrane, da sedanji obroki zadostujejo, da so tudi okusni. Če pa abonenti želijo več mesnih jedi, potem je treba zvišati ceno obrokom.

Odgovori abonentov so v glavnem: nekdo ne mara fižola, tretji bi rad samo meso, enemu je preveč polente. Pritožujejo se zaradi delitve hrane, želijo več solate.... In sklep: Na izbiro, ali naj ostane ista hrana za isto ceno, ali naj se hrana spremeni na račun višje cene, je večina glasovala za to, naj daje menza enako hrano za enako ceno kot doslej. Ob zaključku so izvolili še tri člane kuhinjskega odbora z nalogo, da skušajo vskladiti želje abonentov z možnostmi kuhinje...«

Tako je bilo zapisano v teh zapisnikih. In če bi jih prelistali še več, še za nekaj mesecev nazaj, bi najbrže našli povsod podobne opombe, trditve, sklepe. To pomeni, da marsikje delavci niso zadovoljni s hrano, da ponekod opažajo nepravilnosti, skratka pomeni, da velja razmisliti tudi o tem. In kot kaže, marsikje prisluhnejo željam in opozorilom.

Tale opozorila, ki so zapisana v zapisnikih posameznih sindikalnih podružnic in gradbenih vodstev, pa niso naletela na gluha ušesa. Zvedeli smo, da so, na vodstvu podjetja že začeli razpravljati o teh stvareh, da že zbirajo podatke o razmerah v menzah, o cenah, razliki v cenah med posameznimi menzami in da bodo slej ali prej menze res na dnevnem redu, morda na dnevnem redu seje medsindikalnega odbora, upravnega odbora podjetja ali delavskega sveta.

In prav je tako. Prazna vreča ne stoji pokonci. Vendar, tudi prezahtevni ne smemo biti. Marsikdo bi želel za majhen denar obilno porcijo mesa, za majhen denar priboljšek, ki si ga doma ne bi privoščil. Marsikdo ne pomisli, da je zelenjava draga, da meso ni poceni, da on sam precej zasluži in vendar bi želel hrano napol zastonj. Ta »napol zastonj« pa pomeni, da mora ves kolektiv oddeliti del sredstev za menzo na tem ali onem gradbišču zato, da ustreže želji takšnega kratkovidneža.

— ik

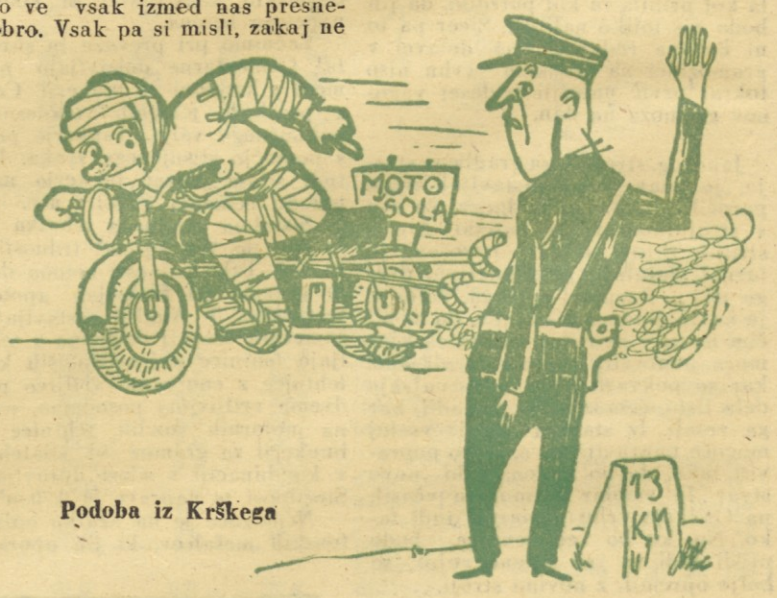

Podoba iz Krškega